

Effecten van Tijdelijke Natuur op biodiversiteit

Colofon

Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland
Bezuidenhoutseweg 50
2594 AW Den Haag

In opdracht van: Provincie Zuid-Holland

Tekst:

Susanne Kuijpers met medewerking van Arnold van Kreveld

Foto's:

Pagina 1, 19, 23: Susanne Kuijpers

Pagina 26, 28, 30: Arnold van Kreveld

Meer informatie:

www.milieufederatie.nl

s.kuijpers@milieufederatie.nl

070-3040114

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding.

December 2018

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1. Inleiding	6
1.1 Wat is Tijdelijke Natuur?	6
1.2 Gerealiseerde Tijdelijke Natuur.....	7
2. Doelen Tijdelijke Natuur.....	10
2.1 Welke biodiversiteitseffecten kunnen verwacht worden?	10
3. Effecten Tijdelijke Natuur.....	17
3.1 Methode effectbepaling.....	17
Selectie terreinen	18
3.2 Keizershof/Ackerswoude en Tuindershof Pijnacker.....	19
Soorten uit ontheffing.....	19
Icoonsoorten	22
3.3 Schieveen.....	22
Soorten uit ontheffing.....	23
Icoonsoorten	25
3.4 Haven Rotterdam	25
Soorten uit ontheffing.....	26
Icoonsoorten	27
3.5 Westpoort Haven Amsterdam	28
3.6 Eeserwold	30
3.7 Resultaat van ecologische effecten.....	34
4. Conclusies en discussie.....	35
4.1 Beschikbaarheid gegevens	36
4.2 Noodzaak van ontheffing en gedragscode Tijdelijke Natuur	36
4.3 Aanbevelingen.....	37

Samenvatting

Met het concept van Tijdelijke Natuur wordt vooraf toestemming gegeven om beschermde soorten van braakliggende terreinen te verwijderen onder de voorwaarde dat de natuur hier minimaal een jaar haar gang mag gaan. Daarmee wordt de prikkel weggenomen om op braakliggende terreinen natuurwerende maatregelen te nemen of natuurwerend beheer uit te voeren, vanwege de angst voor de vestiging van beschermde soorten die bouwwerkzaamheden stil kunnen leggen of vertragen. Voorafgaand aan de invoering van het concept Tijdelijke Natuur is onderzocht of de natuur wel profiteert van tijdelijke gebieden waar zij zich kan ontwikkelen en hieruit is gebleken dat dit het geval is. Met name pioniersoorten, soorten die zich makkelijk kunnen verspreiden en goed gedijen in schrale omstandigheden, kunnen hiervan profiteren. Diverse van de Zuid-Hollandse icoonsoorten zijn pioniersoorten en kunnen dus in het bijzonder gebaat zijn bij Tijdelijke Natuur.

Om na te gaan welke effecten Tijdelijke Natuur voor biodiversiteit heeft, is door middel van literatuuronderzoek een analyse gemaakt van de ecologische ontwikkeling van vijf verschillende Tijdelijke Natuurterreinen waarvan er drie in Zuid-Holland liggen. De Zuid-Hollandse terreinen zijn de Tijdelijke Natuur terreinen in de gemeente Pijnacker-Nootdorp, het Rotterdamse Havengebied en de polder Schieveen. De terreinen buiten Zuid-Holland zijn Westpoort in de Haven van Amsterdam en Eeserwold. Hierbij is gebruik gemaakt van beschikbare inventarisatiegegevens van verschillende tijdstippen op hetzelfde terrein. Hierbij is ook specifiek gekeken naar de geschiktheid van het terrein voor, en het voorkomen van de Zuid-Hollandse icoonsoorten in de terreinen.

Uit de analyse blijkt dat de beschermde soorten die waren opgenomen in de ontheffing Tijdelijke Natuur die waren afgegeven voor de onderzochte terreinen zich in beperkte mate ook daadwerkelijk op de terreinen hebben gevestigd. Ook is gebleken dat Tijdelijke Natuur in theorie voor een groot aantal Zuid-Hollandse icoonsoorten geschikt leefgebied kan vormen en diverse icoonsoorten zich ook gevestigd hebben in de onderzochte Zuid-Hollandse natuurterreinen. Tijdelijke Natuur kan daarom een geschikte maatregelen zijn om invulling te geven aan de verplichting voor provincies vanuit de Wet natuurbescherming om aan actieve soortenbescherming te doen (artikel 1.12). Ook is gebleken dat veel algemene soorten zich kunnen vestigen in Tijdelijke Natuurterreinen. Omdat bij veel algemene soorten sprake is van een achteruitgang, en het voor het op orde houden en brengen van de basiskwaliteit van natuur belangrijk is dat algemene soorten algemeen blijven, heeft Tijdelijke Natuur ook op dit vlak een meerwaarde.

Bij de analyse van de effecten van Tijdelijke Natuur op biodiversiteit bleek de beschikbaarheid van gegevens hierover beperkt te zijn. Het is daarom belangrijk dat in ieder geval de informatie die nodig is voor het verkrijgen van een ontheffing Tijdelijke Natuur beter gedocumenteerd wordt. Ook zou het een grote meerwaarde hebben wanneer in de inventarisaties van flora en fauna in het kader van Tijdelijke Natuur niet alleen naar de strikt beschermde soorten zou worden gekeken, maar ook naar andere soorten zodat een completer beeld ontstaat van de effecten op biodiversiteit.

Ten slotte is het belangrijk dat de effecten van Tijdelijke Natuur verder gaan dan alleen de directe ecologische effecten. Doordat het concept terreineigenaren op een positieve manier met natuur in aanraking brengt, kan dit hen stimuleren om natuur ook meer mee te nemen in een definitieve inrichting van hun terreinen.

1. Inleiding

1.1 Wat is Tijdelijke Natuur?

Het concept van Tijdelijke Natuur houdt in dat het verwijderen van natuur wordt toegestaan om natuurontwikkeling mogelijk te maken. De wetgeving op het gebied van natuurbescherming (tot 2017 Flora- en faunawet, vanaf 2017 Wet natuurbescherming) maakt het voor terreineigenaren namelijk risicovol om de natuur op terreinen die tijdelijk braak liggen, in afwachting van de realisatie van bouwplannen (woningen, bedrijventerreinen, industrie, wegen etc.), haar gang te laten gaan. Wanneer zich hier beschermde soorten vestigen, zouden er ontheffingen nodig zijn om deze soorten te verstoren of te verwijderen en de bouw door te laten gaan. Dit kan vooral door onvoorziene vertraging van de bouwplannen leiden tot hoge kosten en onverwachte verplichtingen met betrekking van compensatie van aangetaste natuurwaarden. Deze situatie leidde ertoe dat op veel van dit soort braakliggende terreinen maatregelen werden genomen om natuur te weren en zo de vestiging van beschermde soorten te voorkomen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan intensief maaibeheer om de vegetatie kort te houden. Terwijl er juist op dit soort braakliggende terreinen kansen liggen voor natuur.

Het stoppen met natuur werend beheer betekent dat er in Zuid-Holland bijna 5.000 hectare aan terrein¹ een bijdrage zou kunnen leveren aan natuur. Weliswaar heeft elk Tijdelijk Natuurterrein een tijdelijk karakter, maar de winst is permanent omdat jonge dieren en zaden vanuit een Tijdelijk Natuurgebied naar de omgeving kunnen verspreiden en daarmee bijdragen aan de instandhouding van populaties. Tijdelijke Natuur biedt bij uitstek kansen aan pioniersoorten, aangezien zij snel kunnen profiteren van snel wisselende omstandigheden en minder baat hebben bij (vaak meer stabiele) natuurgebieden. Ook wanneer een terrein definitief onbebouwd zou blijven zouden pioniersoorten na verloop van tijd verdwijnen door successie van de vegetatie.

Wanneer gekozen wordt voor Tijdelijke Natuur krijgt een initiatiefnemer, in ruil voor het geven van ruimte aan natuurontwikkeling, toestemming om die natuur (nieuw gevestigde beschermde soorten) weer te verwijderen. Het risico op extra procedures en vertragingen bij de start van het (bouw)project wordt daarmee al in een vroeg stadium weggenomen. Dat is cruciaal; immers alleen met zekerheid vooraf zal de terreineigenaar het aandurven om beschermde soorten de ruimte te geven.

Ontheffing en gedragscode

Sinds 2009 is het mogelijk om voor een braakliggend terrein door middel van een aan te vragen ontheffing Tijdelijke Natuur op voorhand toestemming te krijgen om beschermde soorten bij aanvang van de bouw te verwijderen op voorwaarde dat tot die tijd de natuur op het terrein haar gang kan gaan. In 2018 is tevens de gedragscode Tijdelijke Natuur in werking getreden. De gedragscode maakt, het net als een ontheffing, mogelijk om de natuur op braakliggende terreinen haar gang te laten gaan met de zekerheid vooraf dat beschermde soorten bij start van de bouw weer verwijderd mogen worden. Bij het werken onder de gedragscode hoeft alleen maar melding te worden gedaan van het toepassen van de gedragscode op een bepaald terrein en is het aan de initiatiefnemer zelf om zich te houden aan de voorwaarden uit de gedragscode. Terwijl bij het werken op grond van een ontheffing vooraf het proces van aanvragen en verlenen van een ontheffing doorlopen moet worden. Wanneer tegen een verleende ontheffing bezwaar en beroep zou worden aangetekend kan deze procedure meer dan een jaar duren. Voor een ontheffing en de

¹ Innovatienetwerk, Inventarisatie potentiële locaties Tijdelijke Natuur in Nederland, 2015.

gedragscode gelden dezelfde inhoudelijke randvoorwaarden en eisen. Om in aanmerking te komen voor Tijdelijke Natuur moet een terrein aan de volgende eigenschappen voldoen:

- de uiteindelijke bestemming van het terrein ligt vast;
- de bestemming is nog niet gerealiseerd;
- de bestemming is in de regel niet natuur;
- er vindt spontane (of op beperkte schaal geleide) natuurontwikkeling plaats tussen het moment van ontheffingverlening / aanmelding van het terrein om onder de gedragscode te vallen en het moment van daadwerkelijke realisatie van de uiteindelijke bestemming;
- de natuur krijgt minimaal één jaar de tijd om zich te ontwikkelen;
- aan eventuele noodzakelijke compensatievoorwaarden is voldaan of er is juridisch afdoende vastgelegd hoe dat zal gebeuren.

Tot 1 januari 2017 was het afgeven van ontheffingen Tijdelijke Natuur een taak van het Rijk. Vanaf dat moment trad de Wet natuurbescherming in werking en ging de bevoegdheid voor het afgeven van ontheffingen Tijdelijke Natuur over van het Rijk naar de provincies. Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming zijn er ook veranderingen opgestreden in de lijsten met soorten die beschermd zijn. Zo is bijvoorbeeld een aantal soorten orchideeën onder de Wet natuurbescherming niet langer beschermd, terwijl zij dit onder de Flora- en faunawet nog wel waren. Voor deze soorten is een ontheffing dus ook niet meer nodig.

Voordelen Tijdelijke Natuur op een rij

Tijdelijke Natuur biedt op diverse fronten voordelen:

- **Zekerheid vooraf**
Doordat met Tijdelijke Natuur vooraf toestemming wordt gegeven voor het verwijderen van beschermde soorten bij de realisatie van de bouwplannen, is er geen risico op vertraging (en bijbehorende kosten) bij aanvang van de bouw door de noodzaak van de aanvraag van ontheffingen en bijbehorende procedures wanneer zich een beschermde soort vestigt.
- **Geen intensief beheer nodig**
Er hoeft niet meer intensief beheerd te worden om de vestiging van beschermde soorten te voorkomen. Extensivering van beheer betekent lagere kosten voor beheer van het terrein.
- **Natuur profiteert**
Doordat natuur niet geweerd wordt, kunnen soorten profiteren, met name pioniersoorten.
- **Kwaliteit leefomgeving gaat vooruit**
Omwonenden en/of medewerkers van omliggende bedrijven of kantoren kunnen het Tijdelijke Natuurterrein gebruiken voor een ommetje en om te genieten van de natuur.
- **Kansen voor participatie**
Omwonenden en lokale natuurgroepen kunnen meedoen door mee te denken over (eventuele) beperkte inrichtingsmaatregelen en het monitoren van de natuurontwikkeling.
- **Maatschappelijk verantwoord ondernemen**
Grondeigenaren kunnen Tijdelijke Natuur gebruiken als zichtbaar visitekaartje: een concrete bijdrage aan natuur en ruimtelijke kwaliteit. Dit zal positief zijn voor hun imago.

1.2 Gerealiseerde Tijdelijke Natuur

Sinds de vaststelling van de Beleidslijn Tijdelijke Natuur in 2015 is er op tientallen locaties Tijdelijke Natuur gerealiseerd. In Zuid-Holland gaat het om de volgende terreinen (peildatum augustus 2018):

Terrein	Gemeente	Oppervlakte (ha)
Westergouwe	Gouda	45
Kwadrant Zoetermeer	Zoetermeer	7
Parallelstructuur A12	Waddinxveen/Zuidplas	80
Keizershof Ackerswoude en Tuindershof Pijnacker	Pijnacker-Nootdorp	32
Heineken terrein	Zoeterwoude	59
Polder Schieveen	Rotterdam	150
Haven van Rotterdam	Rotterdam	200
Havenbedrijf Rotterdam	Rotterdam	8
TU Delft	Delft	100

Het totale oppervlak van deze terreinen is 581 hectare.

In de andere provincies gaat het om de volgende terreinen (peildatum augustus 2018:

Terrein	Gemeente	Oppervlakte (ha)
Drenthe		
Geen terreinen		
Flevoland		
Geen terreinen		
Friesland		
Ecomunitypark	Ooststellingwerf	1
Gelderland		
De Grift	Nijmegen	23
NEMEF terrein	Apeldoorn	4
Dijkteruglegging Leny	Nijmegen	347
Beuningse Plas	Beuningen	92
Groningen		
Groningen Seaports	Eemsmond en Delfzijl	300
Midwolda, Uiterburen, Noordbroek en Nieuw Scheemda	Midwolda, Uiterburen, Noordbroek en Nieuw Scheemda	32
Blauwestad	Oldambt	270
GSP Haven Delfzijl	Delfzijl	253
Meerstad	Slochteren, Harkstede	65
Limburg		
Beatrixhaven Maastricht	Maastricht	6
Sphinx-terrein	Maastricht	3
Hattem	Roermond	10
Clauscentrale	Maasgouw	5
Noord-Brabant		
Tilburg Wijkevoort	Tilburg	2
Havenbedrijf Moerdijk	Moerdijk	57
NewLogic VI BV	Son en Breugel	6
NewLogic I BV	Tilburg	3
Philips Medical Systems Nederland B.V.	Best	6
Isabellaveld	Vught	4
De Hoef	Rosmalen, 's Hertogenbosch	8

Terrein	Gemeente	Oppervlakte (ha)
Noord-Holland		
Tata Steel	Velsen Noord	766
Westpoort Haven Amsterdam	Amsterdam	300
Schipholweg Boerhaavelaan	Haarlem	7
Amsterdamse haven	Amsterdam	12
Houthaven Amsterdam	Amsterdam	18
SpaarneBuiten *	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	12
HoogTij Westzaan	Zaandam	70
Science Park Amsterdam	Amsterdam	3
Haven Amsterdam *	Amsterdam	9
Overijssel		
Deventer	Deventer	4
Gebiedsontwikkelplan Eeserwold Steenwijk	Steenwikerland	115
Bedrijvenpark Twente Noord	Wierden	37
Utrecht		
Haarrijn Utrecht	Utrecht	58
Zeister Warande	Zeist	2
Recreatieplas Cattenbroek te Woerden	Woerden	13
Steen Fabriek Elst	Rhenen, Utrechtse Heuvelrug	12
Zeeland		
Yara Sluiskil	Terneuzen	25
Mortiere	Middelburg	16

* Deze Tijdelijke Natuur projecten zijn reeds afgerond.

2. Doelen Tijdelijke Natuur

2.1 Welke biodiversiteitseffecten kunnen verwacht worden?

In totaal is in Nederland ruim 46.500 hectare grond beschikbaar die in theorie in aanmerking zou komen voor Tijdelijke Natuur, meer dan 4.800 hectare hiervan ligt in Zuid-Holland². Ter vergelijking: op 1 januari 2017 bedroeg het totale oppervlak van het Natuurnetwerk Nederland (voor heel Nederland) 621.739 hectare³. De inzet van braakliggende terreinen voor natuur kan dus in ieder geval in kwantitatieve zin een forse bijdrage leveren aan de versterking van natuur en daarmee aan de verantwoordelijkheid van het Rijk en de provincie om ervoor de zorgen dat soorten planten en dieren in een 'gunstige staat van instandhouding' verkeren.

Natuurwaarde braakliggende terreinen

Braakliggende terreinen kunnen grote natuurwaarden herbergen. Uit een review van onderzoek naar biodiversiteit op braakliggende terreinen in stedelijke gebieden in westelijk en centraal Europa, is gebleken dat in veel gevallen braakliggende terreinen een hogere soortenrijkdom kennen dan andere groengebieden binnen de stad⁴.

Terreinen waar gebouwd gaat worden en die tot die tijd braak liggen en dus in aanmerking komen voor de status van Tijdelijke Natuur, kunnen verschillende uitgangssituaties hebben, het gaat dan doorgaans om kaal zand, weiland of akker⁵.

Bij kaal zand gaat het veelal om opgespoten terreinen die vooral in Randstad voorkomen. Hier is de bodem namelijk niet stevig genoeg om direct woningen of bedrijventerrein op te bouwen. Rond een toekomstig bouwterrein wordt daarom een enkele meters hoge dijk opgeworpen, waarbinnen door middel van een pijpleiding een mengsel van zand en water wordt gespoten. Het zand bezinkt, het overtollige water loopt weg en vervolgens begint een proces van rijping. Na een periode van één tot enkele jaren is de grond bouwrijp⁶.

Intensief beheer, zoals frequent maaien, klepelen en intensieve begrazing is bij Tijdelijke Natuur niet toegestaan. Er is dus sprake van een natuurlijke ontwikkeling van het terrein. Opgespoten gronden zullen enkele jaren kaal en schaars begroeid blijven en vervolgens langzaam dichtgroeien met ruigte en struweel. Bij een natuurlijke waterhuishouding zullen jonge moerassen ontstaan die zich ontwikkelen richting rietmoeras met wilgen. Voormalige weilanden zullen lang grazig blijven, akkers zullen snel overgaan in ruigte waarin binnen korte tijd jonge bomen en struiken zullen groeien. De ontwikkelingen op deze verschillende typen terreinen bieden ieder kansen voor verschillende soorten of soortgroepen^{7,8}. In Tijdelijke Natuur is extensief maaien wel toegestaan, dus daarmee is het mogelijk om een terrein aan het einde van het seizoen weer terug te brengen in een successiestadium. Hoewel al deze typen terreinen dus kansen bieden voor de natuur, lijken de

² Innovatienetwerk, Inventarisatie potentiële locaties Tijdelijke Natuur in Nederland, 2015.

³ IPO, Derde voortgangsrapportage Natuur, november 2017.

⁴ Bonthoux, S. *et al.*, How can wastelands promote biodiversity in cities? A review, Landscape and Urban Planning, Volume 132, 2014.

⁵ Innovatienetwerk, Tijdelijke Natuur en beschermde soorten: permanent winst, 2006.

⁶ Meininger, P., Natuur uit de baggermolen: opspuitterreinen, aangelegd voor de industrie, verwilderen binnen enkele jaren tot waardevolle stukken natuur, NRC Handelsblad, 22 december 1983.

⁷ Innovatienetwerk, Tijdelijke Natuur en beschermde soorten: permanent winst, 2006.

⁸ Tritel, Voorbereiding op de invoering van het Concept 'Tijdelijke Natuur' - Deelrapport 3 - fiches en natuurbeelden voor de typologie Tijdelijke Natuur, 2012

zandige terreinen de beste kansen te bieden vanwege de mogelijkheden voor pioniersoorten om zich hier te vestigen⁹. Wat soorten betreft, wordt verondersteld dat pioniers en vroege soorten het meest profiteren omdat ze snel komen en zich makkelijk verder kunnen verspreiden naar andere geschikte leefgebieden in de omgeving¹⁰.

Tijdelijke Natuur, permanent winst

Hoewel Tijdelijke Natuur per definitie maar voor een beperkte periode ruimte biedt aan natuur, betekent dit niet dat de positieve effecten voor natuur ook slechts tijdelijk zijn. Volgens de beleidslijn Tijdelijke Natuur gedijen veel soorten zoals sterns, rugstreeppadden en diverse orchideeën juist in gebieden met sterk wisselende omstandigheden. Tijdelijke Natuur biedt volgens de beleidslijn een vestigings-, reproductie-, foerageer-, overnachtings- of overwinteringsplek voor pioniersoorten, soorten van vroege en latere successiestadia, doortrekkers en overwinteraars. Tijdelijke Natuur kan ook fungeren als stepping stone c.q. ecologische verbinding, zodat andere tijdelijke en permanente natuurgebieden beter bereikt kunnen worden. Een voorbeeld hiervan zijn twee kleine Tijdelijke Natuur-terreinen die Havenbedrijf Rotterdam heeft aangelegd als stepping stone tussen Voornes duin en de Kapittelduinen (zie 3.4).

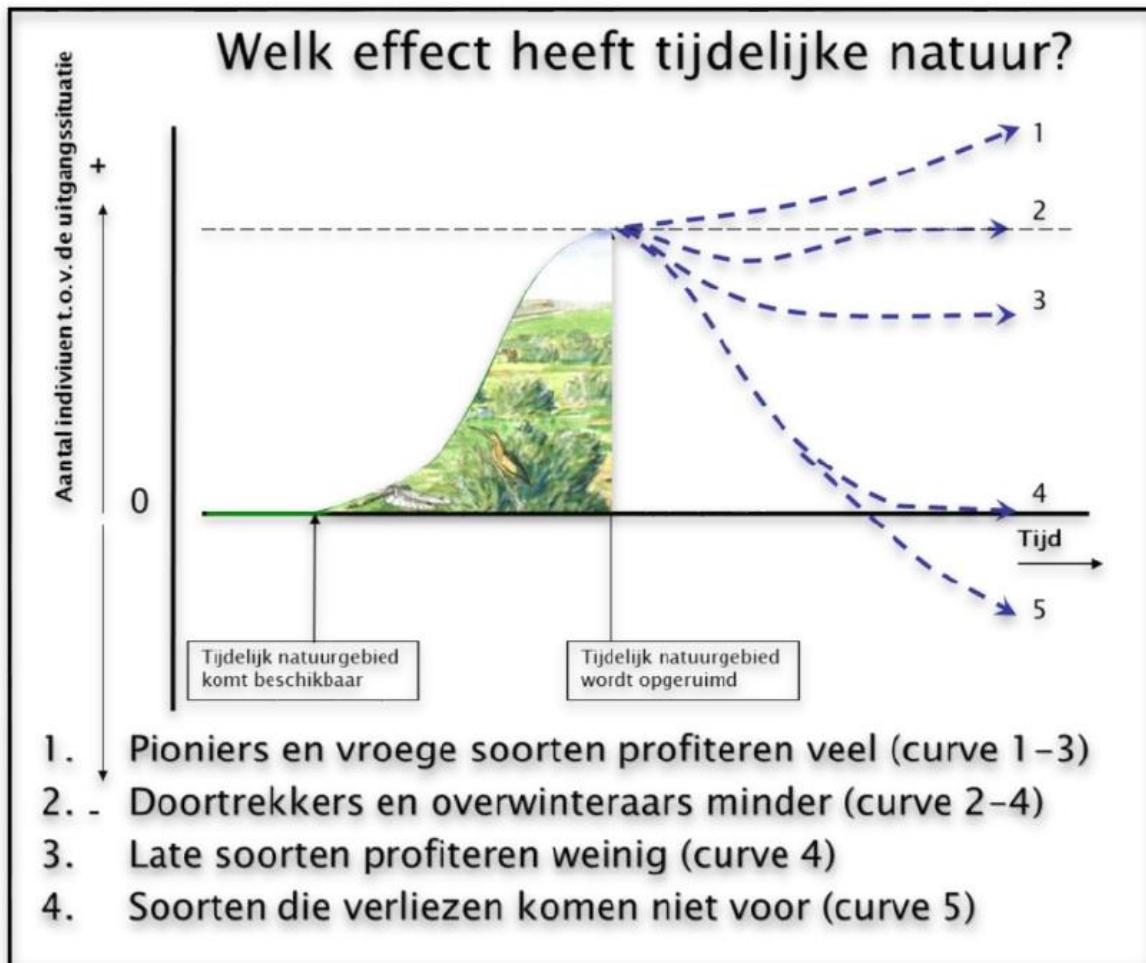
Ook onderzoek op basis van een model heeft uitgewezen dat tijdelijk braakliggende terreinen in stedelijk gebied een positieve bijdrage levert aan biodiversiteit¹¹. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat terreinen die tijdelijk voor natuur worden ingezet de grootste bijdrage leveren aan natuurbescherming wanneer dit gedurende een periode van vijftien jaar gebeurt. Voor Tijdelijke Natuur geldt dat de natuur minimaal een periode van één jaar haar gang moet kunnen gaan. Een ontheffing Tijdelijke Natuur is tien jaar geldig en de gedragscode Tijdelijke Natuur heeft een geldigheidsduur van vijf jaar. Zowel een ontheffing als de gedragscode kunnen vervolgens worden verlengd. Zoals reeds aangegeven biedt Tijdelijke Natuur vooral grote kansen aan pioniers en vroege soorten en is het tijdelijke karakter van de natuur voor hen geen probleem. Maar kunnen andere soorten die zich minder makkelijk verspreiden mogelijk benadeeld worden door Tijdelijke Natuur? In de ecologische onderbouwing die ten grondslag ligt aan het concept Tijdelijke Natuur wordt dit scenario uitgesloten¹². Volgens deze analyse kunnen de mogelijke effecten van Tijdelijke Natuur op soorten worden samengevat zoals in figuur 1 is weergegeven.

⁹ Otterman, Van Kreveld & Veldt, Bureau Strooming, Kansen voor Tijdelijke Natuur in Zuid-Holland, 2014.

¹⁰ Innovatienetwerk, Tijdelijke Natuur en beschermde soorten: permanent winst, 2006.

¹¹ Kattwinkel, M. *et al.*, Temporary conservation for urban biodiversity, Biological Conservation, Volume 144, Issue 9, 2011.

¹² Innovatienetwerk, Tijdelijke Natuur en beschermde soorten: permanent winst, 2006.

Figuur 1: Effecten van Tijdelijke Natuur op populaties van soorten.

Op Tijdelijke Natuurterreinen zullen planten en dieren zich eerst vestigen en in aantal toenemen en weer verdwijnen op het moment dat het terrein bebouwd wordt. Binnen de grenzen van het Tijdelijke Natuurterrein is het positieve effect voor biodiversiteit dus tijdelijk. Maar op groter schaalniveau, het niveau van populaties, kan sprake zijn van een blijvend positief effect. Jonge dieren of plantenzaden kunnen zich vanuit dit tijdelijke habitat verspreiden naar de omgeving. Dit vindt niet alleen plaats op het moment het Tijdelijke Natuurterrein bebouwd wordt, maar ook al daarvoor. Daardoor kan Tijdelijke Natuur een positieve bijdrage leveren aan biodiversiteit in de wijde omgeving.

Het risico dat sommige soorten door de ontwikkeling van Tijdelijke Natuur uiteindelijk achteruitgaan is ingeschat als zeer klein. Dit zou denkbaar zijn als de leefomgeving van een soort buiten het Tijdelijke Natuurterrein niet meer geschikt is voor die soort en de soort dus na afronding van de Tijdelijke Natuur lokaal geheel verdwijnt. De primaire oorzaak zit hem in dat geval naar verwachting echter vooral in de toch al ongunstige staat en/of het onder druk staan van het leefgebied en dus niet in de Tijdelijke Natuur.

Bovendien is het ook niet ondenkbaar dat Tijdelijke Natuur deels om wordt gezet in permanente natuur. Wanneer de Tijdelijke Natuur zich ontwikkelt en grote waarde heeft voor natuur en omgevingskwaliteit, dan kan dit ertoe leiden dat delen ervan een plek gaan krijgen in het ontwerp van de definitieve bestemming. Daarmee wordt dus hoe dan ook permanent winst geboekt voor natuur. Zo zal een deel van de Tijdelijke Natuur in Rosmalen een plek gaan krijgen in het definitieve ontwerp van een woonwijk. Een ander voorbeeld van langjarige winst is als een bedrijf op haar

terreinen besluit plekken in principe permanent in te richten voor natuur, maar de optie open wil houden deze op termijn toch te bebouwen of te verschuiven. Er zijn enkele voorbeelden waar bedrijven inderdaad natuur de ruimte hebben gegeven omdat zij de zekerheid hebben deze bij onvoorziene omstandigheden te mogen verwijderen.

In Belgisch onderzoek naar de ecologische effecten van Tijdelijke Natuur wordt wel benadrukt dat de bijdrage van Tijdelijke Natuur aan het versterken van biodiversiteit groter is wanneer dit deel uitmaakt van een functioneel habitatnetwerk¹³. Voorkomen moet worden dat de gunstige staat van instandhouding van soorten afhankelijk is van Tijdelijke Natuur omdat dit gezien het tijdelijke karakter geen betrouwbare basis biedt voor de lange termijn.

Zuid-Hollandse icoonsoorten en Tijdelijke Natuur

De Wet natuurbescherming verplicht provincies om actief maatregelen te nemen om een gunstige staat van instandhouding van soorten te behouden of te herstellen (artikel 1.12). In dat kader heeft de provincie Zuid-Holland in de (ontwerp)visie rijke groenblauwe leefomgeving een aantal icoonsoorten aangewezen. Wanneer maatregelen genomen worden die gunstig zijn voor deze soorten, dan profiteren veel andere soorten daar ook van (begeleidende soorten). De volgende soorten behoren tot de icoonsoorten¹⁴:

- Kleine zwaan
- Purperreiger
- Roerdomp
- Zeearend
- Patrijs
- Grutto
- Kluut
- Grote stern
- Zwarte stern
- Steenuil
- Nachtegaal
- Blauwborst
- Merel
- Huismus
- Gierzwaluw
- Boomklever
- Egel
- Meervleermuis
- Rosse vleermuis
- Noordse woelmuis
- Konijn
- Bever
- Otter
- Gewone zeehond
- Bruinvis
- Rugstreeppad

¹³ Vriens, L. *et al.*, Advies betreffende de ecologische effecten van Tijdelijke Natuur, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2013.

¹⁴ Provincie Zuid-Holland, Bijlage 4 ontwerp visie rijke groenblauwe leefomgeving,

- Zandhagedis
- Bittervoorn
- Zalm
- Steur
- Argusvlinder
- Heivlinder
- Zandhommel
- Weidehommel
- Groene glazenmaker
- Glassnijder
- Dotterbloem
- Rietorchis
- Wilde Hyacint
- Groenknolorchis

Voor een aantal van deze soorten kan Tijdelijke Natuur naar verwachting specifiek een gunstige bijdrage leveren voor de populatie in Zuid-Holland:

Purperreiger en roerdomp

Wanneer op Tijdelijke Natuur moeras tot ontwikkeling komt, vooral door het plas-dras zetten van voormalige agrarische gebieden, dan kunnen de purperreiger en roerdomp hiervan profiteren doordat dit geschikt foerageergebied vormt. Ook muizenrijke graslanden in Tijdelijke Natuur zijn voor deze soorten geschikt om te foerageren.

Zeearend

Deze soort broedt graag in oude bomen, dus Tijdelijke Natuur komt niet in aanmerking als broedgebied. Wel kunnen overwinterende zeearenden profiteren van plas-dras situaties in Tijdelijke Natuur als hier grote concentraties watervogels voorkomen.

Patrijs

Patrijzen komen voor op akkers, graslanden en hoogveen, in Nederland vooral in kleinschalig akker- en weidelandschap. Ook braakliggende terreinen kunnen geschikt zijn voor patrijzen¹⁵.

Grutto

Voor de grutto kan Tijdelijke Natuur een rol spelen wanneer het Tijdelijke Natuur in voormalige veenweide landbouwgebieden betreft. Door extensivering van het beheer (hoger waterpeil, beperkte mestgift en laat maaien) kunnen deze terreinen aantrekkelijker worden voor weidevogels zoals de grutto. Voor het opvetten na de voorjaarestrek worden braakliggende plas-dras gebiedjes gebruikt. Ook deze zijn te vinden in braakliggende terreinen.

Kluut

Kluten worden aangetrokken door opgespoten zand, vooral als er ook goed foerageerhabitat aanwezig is (ondiep water). Deze soort kan daarom profiteren van Tijdelijke Natuur die ontstaat op nieuw aan te leggen haven- en industriegebieden.

¹⁵ Zekhuis, M. & Van der Wee, J. Broedvogels van braakliggende bedrijventerreinen, Vogels in Overijssel, 2011.

Grote stern

Grote sterns broeden op kale stukken grond tussen vegetatie. Opgespoten terreinen aan de kust kunnen tijdelijk geschikt zijn voor deze soort als ze dicht genoeg bij goede visplekken liggen en niet teveel door predatoren bezocht worden.

Zwarte stern

Zwarte sterns broeden in laaglandmoerassen met drijvende waterplanten, zoals waterlelies en krabbescheer. De soort kan profiteren van Tijdelijke Natuur als dit bestaat uit voormalig veenweide grasland met helder kwelwater in de sloten.

Blauwborst

De blauwborst broedt in gebieden met moerasruigte met verspreid staande wilgen. Daarmee zijn terreinen met Tijdelijke Natuur met natte plekken erg geschikt voor de blauwborst en zal ij dit soort gebieden snel koloniseren.

Egel

De egel kan profiteren van Tijdelijke Natuur wanneer dit bestaat uit reeds begroeide terreinen (struiken of bomen), met name wanneer dit zich in en om de stad bevindt en daarmee ook kan functioneren als verbinding tussen verschillende groene structuren.

Noordse woelmuis

Wanneer bij Tijdelijke Natuur een natuurlijk waterpeil gehanteerd wordt, kan de Noordse woelmuis, die gebonden is aan natte en/of periodiek overstroomde riet- en ruigtevegetaties en graslanden, van deze gebieden profiteren. Het Tijdelijke Natuurgebied kan dan als tijdelijke stepping stone of bron fungeren.

Konijn (alleen in de duinen)

Zowel in de pioniersfase als wanneer de begroeiing in een later stadium al verder is toegenomen, kan Tijdelijke Natuur een zeer geschikt habitat vormen voor konijnen. In sommige gebieden wordt de aanwezigheid van konijnen echter niet erg op prijs gesteld, zoals op haventerreinen. Dit komt omdat konijnen door graven schade aan kunnen richten aan bijvoorbeeld spoordijken of veiligheidswallen. In de omgeving van de duinen kan Tijdelijke Natuur helpen om de populaties konijnen daar te versterken.

Bever (in rivierengebied)

Na de herintroductie van de bever breidt deze soort zich gestaag uit in Nederland. Wanneer een Tijdelijke Natuurgebied ook oevers omvat, kan de bever hiervan profiteren. De oevers in Tijdelijke Natuurgebied kunnen in het bijzonder geschikt zijn door de afwezigheid van beschoeiing en de aanwezigheid van spontane begroeiing met kruiden en wilgen.

Otter

Otters kunnen profiteren van Tijdelijke Natuur wanneer het een gebied met sloten of water betreft en als er voldoende rust en voedsel aanwezig is. Bij een natuurlijk beheer kan het aantal vissen toenemen wat gunstig is voor de foerageermogelijkheden van de otter.

Rugstreeppad

De rugstreeppad is een pioniersoort die leeft in open gebieden met een warm microklimaat. Deze soort komt dus bij uitstek voor in pionierssituaties waardoor Tijdelijke Natuurgebieden zeer geschikt

zijn. De soort trekt vanzelf weg wanneer een gebied te veel begroeid raakt. In de tussentijd kan de populatie zich in enkele jaren fors uitbreiden en zich verspreiden over de wijde omgeving. Vooral als er in de omgeving steeds pioniersituaties ontstaan (ook via Tijdelijke Natuur of anderszins) kan deze soort flink profiteren van Tijdelijke Natuur.

Zandhagedis

Wanneer Tijdelijke Natuur in de vorm van opgespoten terreinen of zandige akkers voorkomt in gebieden waar de zandhagedis voorkomt, kan deze soort hiervan profiteren. Een afwisseling van kaal zand en (pioniers)begroeiing is erg geschikt voor de zandhagedis.

Bittervoorn

De bittervoorn komt in Nederland vooral in het veenweidegebied voor en de populatie wordt negatief beïnvloed door het intensieve beheer van watergangen. Wanneer voormalig landbouwgebied wordt omgezet in Tijdelijke Natuur en het beheer geëxtensiverd wordt, zal de bittervoorn hier naar verwachting flink van profiteren.

Argusvlinder

De argusvlinder komt voor op allerlei gevarieerde graslanden met kale grond langs slootkanten, wegen, dijken, heggen en bosranden. Deze soort heeft een voorkeur voor vochtige tot vrij droge vegetaties met een mozaïek van kale grond, lage vegetaties en hogere kruidenrijke ruigte¹⁶. Deze omstandigheden, met een afwisseling van kale en begroeide grond, kunnen zich ook goed in Tijdelijke Natuurterreinen voordoen waardoor de soort hiervan kan profiteren.

Weidehommel

De weidehommel komt vrijwel overal in Nederland talrijk voor in bijna alle landschapstypen¹⁷. Deze soort kan dus ook van Tijdelijke Natuur profiteren.

Groene glazenmaker

De groene glazenmaker is gebonden aan krabbescheer. Voor krabbescheer is helder, niet te voedselrijk en kalkrijk water nodig. Dit kan vooral in de laagveengebieden in het midden van Nederland voorkomen omdat hier lokaal veel geschikt kwelwater uit de hogere zandgronden tevoorschijn komt. Wanneer hier Tijdelijke Natuur gerealiseerd wordt, kan de groene glazenmaker daar dus van profiteren.

Glassnijder

De glassnijder is een libel uit de familie van de glazenmakers. De glassnijder komt voor op plekken waar sprake is van een rijke water- en oevervegetatie en helder, matig voedselarm tot voedselrijk water, met name in laagveenmoerassen. Tijdelijke Natuur met natte stukken kan dus geschikt zijn als biotoop voor de glassnijder. Opgespoten terreinen met een nat deel zijn minder voor de hand liggend als geschikt gebied omdat de glassnijder bij natte stukken op zandgronden een minstens vijf centimeter dikke laag organisch materiaal op de bodem nodig heeft.

Rietorchis

De rietorchis groeit op matig voedselrijke, natte grond met een basische invloed hetzij van het grondwater, hetzij van de bodem zelf. Hij komt voor in veel verschillende biotopen zoals weilanden,

¹⁶ Vlinderstichting

¹⁷ Nederlands soortenregister

kleiputten, bosopslag, moerassen en pioniervegetaties (bijvoorbeeld op opgespoten grond)¹⁸. Tijdelijke Natuurgebieden kunnen dus erg geschikt zijn voor deze soort.

Groenknolorchis

De groenknolorchis is een pioniersoort met een vrij groot verspreidingsvermogen. Deze soort past dan ook goed bij Tijdelijke Natuur, vooral wanneer het om opgespoten kalkrijk, voedselarm terrein gaat met lager gelegen delen waar met kalk verrijkt regenwater naartoe kan stromen. De soort verdwijnt na verloop van tijd wanneer volgende stadia van successie hun intrede doen.

Tijdelijke Natuur kan in theorie dus een bijdrage leveren aan het behouden en versterken van populaties van een groot aantal van de Zuid-Hollandse iconsoorten. Voor sommige soorten moet het dan wel om specifieke terreinen op specifieke locaties gaan, zoals de groene glazenmaker die gebonden is aan een goede waterkwaliteit en het voorkomen van krabbescheer. Het zal dus niet heel vaak voorkomen dat Tijdelijke Natuur precies op deze locaties voorkomt, ook omdat deze locaties vanwege de hoge potenties voor natuur niet de meest voor de hand liggende bouwlocaties zijn. Er zijn echter ook diverse iconsoorten zoals de blauwborst, rugstreeppad en riet- en groenknolorchis die juist kunnen profiteren van braakliggende of opgespoten terreinen, een situatie die veel vaker voor zal komen. Voor deze iconsoorten vormt Tijdelijke Natuur dus in het bijzonder een in potentie geschikt leefgebied. Daarnaast kan Tijdelijke Natuur ook voor veel algemene soorten een geschikt leefgebied vormen. Ook deze soorten nemen in aantallen af en extra leefgebied in de vorm van Tijdelijke Natuur kan helpen bij het behoud en het herstel van de basiskwaliteit voor natuur¹⁹.

3. Effecten Tijdelijke Natuur

3.1 Methode effectbepaling

Om na te gaan wat de effecten zijn van Tijdelijke Natuur op biodiversiteit zouden bij voorkeur (delen van) terreinen met Tijdelijke Natuur vergeleken moeten worden met (delen van) datzelfde of vergelijkbare terreinen waarop het reguliere beheer wordt voortgezet (controlegebied). Zulke controlegebieden zijn echter niet beschikbaar. Een terreineigenaar wil waarschijnlijk altijd volledig van de voordelen van Tijdelijke Natuur profiteren als hij hiervoor kiest en zal dus niet een deel van hetzelfde terrein buiten de ontheffing houden en hier het eerdere beheer op blijven toepassen. Daarom zal bij het beoordelen van de effecten gebruik gemaakt moeten worden van de gegevens die beschikbaar zijn en waarmee een beginsituatie vergeleken kan worden met de situatie verder in de tijd waarin de Tijdelijke Natuur zich heeft kunnen ontwikkelen. De analyse vindt plaats op basis van literatuuronderzoek met beschikbare gegevens.

In de analyse wordt in eerste plaats gekeken naar de beschermde soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur geldt²⁰. Het zijn immers deze soorten waarvan verwacht wordt dat die zonder Tijdelijke Natuur actief geweerd zouden worden van de betreffende terreinen. Bovendien is er doorgaans alleen naar deze soorten gekeken in onderzoek naar reeds aanwezige flora en fauna (nulinventarisatie). Voor deze soorten zou het toepassen van het Tijdelijke Natuur concept dus echt

¹⁸ FLORON Verspreidingsatlas Vaatplanten

¹⁹ Kwak, R. *et al.* Op weg naar een basiskwaliteit voor natuur, De levende natuur, 2018.

²⁰ In de analyse worden geen terreinen meegenomen waarop Tijdelijke Natuur is toegepast door middel van de gedragscode omdat deze pas in 2018 in werking is getreden en dit dus nog te recent is om biodiversiteitseffecten vast te kunnen stellen.

het verschil moeten maken. Indien gegevens beschikbaar zijn over andere soorten dan de in de ontheffing opgenomen soorten, zullen deze wel worden meegenomen in de analyse. In aanvulling hierop wordt voor de Zuid-Hollandse terreinen ook nog specifiek ingegaan op de betekenis van het terrein voor de Zuid-Hollandse icoonsoorten. Er wordt aangegeven voor welke icoonsoorten het terrein vanwege de aard en de ligging een geschikt leefgebied kan vormen en welke icoonsoorten er zijn waargenomen (op basis van de beschikbare gegevens hierover).

Selectie terreinen

In eerste instantie wordt gekeken naar de Tijdelijke Natuurterreinen in Zuid-Holland. Deze zijn voor de provincie Zuid-Holland vanzelfsprekend het meest interessant. Terreinen komen in aanmerking wanneer zij voldoen aan de volgende criteria:

- Het terrein heeft ten minste al een jaar de Tijdelijke Natuur status (zodat ook de eerste ecologische effecten verwacht kunnen worden).
- Er zijn gegevens beschikbaar over de aanwezige flora en fauna voordat de ontheffing Tijdelijke Natuur werd toegekend (nulinventarisatie) en/of op een tussentijds moment dat minimaal een jaar geleden is.
- Er zijn voldoende gegevens beschikbaar over de aanwezige flora en fauna op het huidige moment of een moment minimaal een jaar na de nulinventarisatie of tussentijdse inventarisatie.

Voor de Zuid-Hollandse terreinen betekent het toepassen van deze criteria het volgende:

Terrein	Minimaal een jaar TN status	Gegevens nulinventarisatie beschikbaar	Gegevens huidige situatie beschikbaar
Westergouwe	Nee	Ja	n.v.t.
Kwadrant Zoetermeer	Ja	Nee	n.v.t.
Parallelstructuur A12	Ja	Nee	n.v.t.
Keizershof/Ackerswoude en Tuindershof Pijnacker	Ja	Ja	Ja
Heineken terrein	Ja	Nee	n.v.t.
Polder Schieveen	Ja	Ja	Ja
Haven Rotterdam	Ja	Ja	Ja
TU Delft	Nee	Ja	n.v.t.

Tabel 1: beoordeling van Zuid-Hollandse Tijdelijke Natuurterreinen aan de hand van criteria voor bruikbaarheid voor analyse ecologische effecten

Uit tabel 1 is op te maken dat er drie Zuid-Hollandse Tijdelijke Natuurterreinen geschikt zijn om mee te nemen in de analyse naar ecologische effecten: polder Schieveen, de Tijdelijken Natuurterreinen in het Rotterdamse Havengebied en de Tijdelijke Natuurterreinen in de gemeente Pijnacker-Nootdorp. Voor Westergouwe en de TU Delft zijn de ontheffingen Tijdelijke Natuur pas eind 2017 respectievelijk medio 2018 afgegeven waardoor het nog te vroeg is om de effecten goed in beeld te kunnen brengen. Voor Kwadrant Zoetermeer, Parallelstructuur A12 en het Heineken terrein waren zowel bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) als de Provincie Zuid-Holland (Omgevingdienst Haaglanden) geen gegevens beschikbaar over de afgegeven ontheffingen en achterliggende stukken waardoor er geen nulinventarisaties of tussentijdse inventarisaties van flora en fauna te raadplegen waren.

Omdat drie terreinen slechts een klein aantal is om een goed algemeen beeld te kunnen krijgen van ecologische effecten, is ook gekeken welke Tijdelijke Natuurterreinen buiten Zuid-Holland in aanmerkingen zouden kunnen komen om mee te nemen in de analyse. Daarbij is nagegaan welke terreinen het best gedocumenteerd zijn. Met andere woorden: van welke terreinen zijn goede gegevens beschikbaar over de ontwikkelingen van flora en fauna. Dit betreft Eeserwold in Overijssel en Westpoort in het Amsterdamse Havengebied in Noord-Holland. Ook voor de Tijdelijke Natuur in de havens van Delfzijl zijn op verschillende momenten inventarisaties uitgevoerd, maar daarbij is bij de nulinventarisatie alleen naar beschermde soorten gekeken en bij de tussentijdse evaluatie enkele jaren later primair naar vlinders, libellen en sprinkhanen waardoor deze inventarisaties onvergelijkbaar zijn en dus niet bruikbaar voor de analyse.

3.2 Keizershof/Ackerswoude en Tuindershof Pijnacker

De gemeente Pijnacker Nootdorp heeft in 2015 een ontheffing Tijdelijke Natuur gekregen voor vier deelgebieden (figuur 2). Het gaat in totaal om circa 30 hectare. De gebieden zijn voormalige weilanden, een gronddepot klei dat begroeid is geraakt, een waterpartij in een vervuigd terrein dat deels voor is belast met zand, een voormalig erf van een boerderij (de bebouwing is niet meer aanwezig) en een terrein waar in het verleden kassen hebben gestaan (die reeds gesloopt zijn). Alle gebieden hebben een woonbestemming. Op een aantal plekken in de deelgebieden zijn maatregelen genomen om zomer- en winterverblijfsplaatsen voor rugstreeppadden te creëren.

Figuur 2: Een van de deelgebieden van de Tijdelijke Natuur in Pijnacker Nootdorp.

Soorten uit ontheffing

Voor het aanvragen van de ontheffing Tijdelijke Natuur is in 2014 onderzoek uitgevoerd om vast te stellen welke beschermde soorten reeds in het gebied aanwezig waren. Bij de ontheffingsaanvraag is daarnaast tevens een inschatting gemaakt van de soorten die verwacht kunnen worden. Er zijn geen

volgende inventarisaties bekend die een beeld zouden kunnen geven van hoe de Tijdelijke Natuur zich verder ontwikkeld heeft. Daarom is in juli 2018 gekeken in de database van waarneming.nl welke soorten na toekenning van de status Tijdelijke Natuur in de gebieden zijn waargenomen. Voor vogels zijn daarbij alleen waarnemingen meegenomen die wijzen op een broedgeval in het gebied. Dit omdat bijvoorbeeld overvliegende vogels die vanuit één van de deelgebieden zijn waargenomen niet betekenen dat het gebied ook door die soort gebruikt wordt. En omdat de nesten van bepaalde soorten jaarrond beschermd zijn en de ontheffing hier dus ook specifiek op van toepassing is (broedende vogels mogen in geen geval, dus ook niet met een ontheffing Tijdelijke Natuur, verstoord worden).

In tabel 2 is te zien welke soorten reeds aanwezig waren bij het afgeven van de ontheffing Tijdelijke Natuur, welke soorten verwacht werden en welke soorten sinds het afgeven van de ontheffing zijn waargenomen in een of meerdere van de deelgebieden.

Soortgroep	Soort	Reeds aanwezig	Verwacht	Waargenomen 2018
Vaatplanten	Dotterbloem		X	
	Zwanenbloem	X		X
	Grote kaardenbol	X	X	X
	Brede wespenorchis		X	
	Rietorchis			
	Wilde marjolein		X	
Vogels	Wilde eend		X	X
	Kievit	X		X
	Huismus			
	Gierzwaluw		X	
	Buizerd	X	X	X
	Sperwer	X	X	
	Ransuil		X	
	Ekster		X	
	Grote bonte specht		X	
	IJsvogel	X	X	
	Koolmees		X	
	Spreeuw		X	X
	Zwarte kraai		X	X
	Kleine karekiet	X		X
	Rietzanger	X		X
	Kleine plevier		X	X
	Winterkoning	X		
	Fitis		X	X
	Tijftjaf	X		X
	Bosrietzanger	X		X
	Pimpelmees		X	
	Boomkruiper		X	X
	Grasmus	X		X
	Rietgors	X		X
Vleermuizen	Rosse vleermuis		X	
	Ruige dwergvleermuis		X	
	Watervleermuis		X	

	Gewone dwergvleermuis		X	X
	Laatvlieger		X	
Grondgebonden zoogdieren	Waterspitsmuis		X	
	Rosse woelmuis		X	
	Veldmuis		X	
	Bosmuis		X	
	Dwergmuis		X	
	Woelrat		X	
	Gewone bosspitsmuis		X	X
	Huisspitsmuis		X	X
	Mol		X	
	Bunzing		X	
	Wezel		X	
	Hermelijn		X	
	Konijn		X	X
	Haas		X	X
	Egel		X	
Vissen	Kleine modderkruiper	X		X
Amfibieën	Bruine kikker	X	X	
	Kleine watersalamander	X	X	
	Gewone pad	X	X	X
	Rugstreeppad		X	
	Meerkikker	X	X	
	Bastaardkikker	X	X	X

Tabel 3: Soorten die reeds aanwezig waren bij het aanvragen van de ontheffing Tijdelijke Natuur, soorten die verwacht werden en soorten die vanaf het moment van ontheffing verlening zijn aangetroffen in alle deelgebieden samen van de Tijdelijke Natuur in Pijnacker Nootdorp. De soorten die zich, sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur van kracht is gevestigd hebben (en dus niet al aanwezig waren), zijn vet gemarkeerd.

Uit tabel 3 is op te maken dat vanaf het moment dat de ontheffing Tijdelijke Natuur in Pijnacker Nootdorp van kracht is geworden, zich zes nieuwe vogelsoorten, één vleermuissoort (foerageergebied) en vier zoogdiersoorten in het gebied gevestigd hebben. Daarbij moet opgemerkt worden dat de gegevens over de waargenomen soorten afkomstig zijn van waarneming.nl en derhalve niet een complete ecologische inventarisatie betreffen. Met name voor vleermuizen en grondgebonden zoogdieren ligt het voor de hand dat deze alleen door middel van specifiek onderzoek zijn waar te nemen waardoor de gegevens op waarneming.nl dus vermoedelijk geen volledig beeld geven. Ook is niet ieder deelgebied toegankelijk. Zo is het deelgebied dat voorheen een erf van een boerderij was niet toegankelijk. Hier staan vrij veel grotere bomen en vanaf de randen van het gebied is daardoor niet volledig te overzien welke soorten hier zitten. Het is te verwachten dat in het bijzonder soorten als koolmees, pimpelmees en grote bonte specht hier wel broeden, maar zeer lastig zijn waar te nemen. Het is aannemelijk dat zich in werkelijkheid meer soorten in de deelgebieden gevestigd hebben dan op basis van de gegevens van waarneming.nl is op te maken.

Daarnaast valt op dat met name diverse soorten amfibieën (bruine kikker, kleine watersalamander en meerkikker) aanvankelijk wel in de deelgebieden aanwezig waren, maar hier sinds het afgeven van de ontheffing niet meer zijn waargenomen. In theorie zou dit veroorzaakt kunnen worden door een extensivering van het beheer waardoor open water begroeid raakt en daardoor geschikt habitat

verdwijnt voor deze soorten. Een bezoek in 2018 aan de deelgebieden ter plaatse wijst echter uit dat hier nog steeds ruimschoots open water aanwezig is. Het is daarom waarschijnlijker dat deze soorten amfibieën nog steeds aanwezig zijn, maar niet zijn waargenomen doordat er geen explicatie monitoring van deze soorten heeft plaatsgevonden.

Ook moet worden opgemerkt dat de ontheffing Tijdelijke Natuur voor Pijnacker Nootdorp pas in 2015 is afgegeven. Diverse soorten die in de ontheffing zijn opgenomen zijn geen pioniersoorten en zullen dus mogelijk pas op langere termijn in het gebied verschijnen als dit dan nog niet bebouwd is.

Icoonsoorten

Icoonsoorten waarvoor de Tijdelijke Natuur in Pijnacker-Nootdorp specifiek van betekenis kan zijn als leefgebied, zijn gezien de aard en ligging van de deelterreinen de blauwborst, egel, rosse vleermuis, rugstreeppad, weidehommel, glassnijder, dotterbloem en rietorchis. In tabel 4 is weergegeven welke van deze iconsoorten ook opgenomen zijn in de ontheffing en welke soorten in de Tijdelijke Natuur zijn waargenomen.

Soort	Opgenomen in ontheffing	Waargenomen in TN
Blauwborst		X
Egel		
Rosse vleermuis	X	
Rugstreeppad	X	
Weidehommel		
Glassnijder		
Dotterbloem	X	
Rietorchis	X	

Tabel 4: Icoonsoorten waarvoor de Tijdelijke Natuur in Pijnacker-Nootdorp een geschikt leefgebied zou kunnen vormen. Aangegeven is of de betreffende soort is opgenomen in de ontheffing Tijdelijke Natuur en of deze, op basis van gegevens van waarneming.nl sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur van kracht is, is waargenomen in het gebied.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat de blauwborst de enige iconsoort is die zich in de Tijdelijke Natuur gevestigd heeft. Hierbij moet echter wel opgemerkt worden dat de gebruikte gegevens van waarneming.nl geen volledig beeld geven en dus geen officieel ecologische onderzoek betreffen. Met name de soorten egel, weidehommel en glassnijder zijn niet altijd eenvoudig waar te nemen en er zijn minder (vrijwillige) waarnemers die actief naar deze soorten kijken dan naar vogels. Er is dus een reële kans dat ook deze iconsoorten wel gebruik maken van deze Tijdelijke Natuur omdat de terreinen als leefgebied voor deze soorten wel in aanmerking komen.

3.3 Schieveen

De gemeente Rotterdam heeft in 2012 een ontheffing Tijdelijke Natuur gekregen voor een gebied van circa 150 ha in de polder Schieveen (figuur 3). Voorafgaand aan het aanvragen van de ontheffing waren de gebieden niet in gebruik. Het gebied bestond op dat moment uit open, zanderige plekken, afgewisseld met verruigd en vergrast terrein en watergangen. Het gebied was bij het aanvragen van de ontheffing bestemd als bedrijventerrein. In 2017 is deze bestemming echter gewijzigd in natuur en recreatie.

Figuur 3: Tijdelijke Natuur Schieveen

Soorten uit ontheffing

Voor het aanvragen van de ontheffing Tijdelijke Natuur is in 2009 en 2010 onderzoek uitgevoerd om vast te stellen welke beschermde soorten reeds in het gebied aanwezig waren en voor welke soorten de ontheffing werd aangevraagd. Om na te gaan welke soorten zich sinds de ontheffingsverlening in de Tijdelijke Natuur in Schieveen gevestigd hebben, is gebruik gemaakt van een inventarisatierapport dat is opgesteld in opdracht van Natuurmonumenten²¹ en de database waarneming.nl. Voor vogels zijn daarbij alleen waarnemingen meegenomen die wijzen op een broedgeval in het gebied. Dit omdat bijvoorbeeld overvliegende vogels die vanuit het Tijdelijke Natuurgebied zijn waargenomen niet betekenen dat het gebied ook door die soort gebruikt wordt. En omdat de nesten van bepaalde soorten beschermd zijn en de ontheffing hier dus ook specifiek op van toepassing is.

In tabel 5 is te zien welke soorten reeds aanwezig waren bij het afgeven van de ontheffing Tijdelijke Natuur, welke soorten verwacht werden en welke soorten sinds het afgeven van de ontheffing zijn waargenomen en zijn ingevoerd op waarneming.nl en de soorten die op basis van natuurinventarisaties zijn aangetroffen.

Soortgroep	Soort	Reeds aanwezig	Inventarisatie NM 2018	Waarneming.nl 2018
Vaatplanten	Wilde marjolein		N.v.t.	
Vogels	Steenuil	X	X	
	Ransuil		X	
	Kerkuil			
	Boomvalk	X		X

²¹ Weidevogelinventarisatie polder Schieveen te Rotterdam 2018, Van der Helm Milieubeheer

	Torenvalk		X	X
	Buizerd	X	X	X
	Sperwer	X		
	Tapuit	X		X
	Grauwe vliegenvanger	X		
	Ekster	X	X	X
	Zwarte kraai	X	X	X
	Grote bonte specht	X	X	
Vleermuizen	Gewone dwergvleermuis	X	N.v.t.	
	Ruige dwergvleermuis	X	N.v.t.	
	Watervleermuis		N.v.t.	
	Gewone grootoorvleermuis		N.v.t.	
Grondgebonden zoogdieren	Waterspitsmuis		N.v.t.	
Vissen	Kleine modderkruiper	X	N.v.t.	
	Vetje		N.v.t.	
	Giebel		N.v.t.	X
	Bittervoorn	X	N.v.t.	
	Grote modderkruiper		N.v.t.	
Amfibieën	Rugstreeppad		N.v.t.	
Weekdieren	Platte schijfhoren		N.v.t.	

Tabel 5: Lijst met soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur Schieveen is aangevraagd met daarbij aangegeven de soorten die reeds aanwezig waren bij het aanvragen van de ontheffing Tijdelijke Natuur, soorten die zijn aangetroffen bij de broedvogelinventarisatie van Natuurmonumenten in 2018 en soorten die vanaf het moment van ontheffing verlening zijn aangetroffen in het Tijdelijke Natuurgebied Schieveen. De soorten die zich sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur van kracht is gevestigd hebben, zijn vet gemarkeerd. Bij de inventarisatie van Natuurmonumenten is alleen naar broedvogels gekeken, daarom staat bij de overige soorten n.v.t.. Bij de gegevens die verkregen zijn via waarneming.nl is geen onderscheid gemaakt tussen vogels die het gebied gebruiken om te broeden of om te foerageren.

Uit tabel 5 is op te maken dat drie van de soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur is aangevraagd zich gevestigd hebben in de Tijdelijke Natuur Schieveen, namelijk ransuil, torenvalk en giebel. Daarbij moet opgemerkt worden dat bij de professionele inventarisatie in opdracht van Natuurmonumenten uit 2016 alleen naar broedvogels is gekeken en andere soorten daarin niet zijn meegenomen. Bij de gegevens die afkomstig zijn van waarneming.nl is niet te zeggen in hoeverre soorten die niet waargenomen zijn niet aanwezig waren of dat hier niet naar gekeken is. De werkelijke effecten als gevolg van het verlenen van de ontheffing Tijdelijke Natuur zijn daardoor mogelijk groter. Bovendien blijkt uit het inventarisatierapport van Natuurmonumenten dat ook veel andere soorten waarvoor de ontheffing niet is aangevraagd profiteren van het beheer in Schieveen. Zo zijn er sinds 2012 circa 200 broedterritoria van 13 verschillende soorten weidevogels in het gebied aanwezig en broeden er 8 andere soorten in het weidegebied. Er zijn in totaal zes soorten broedvogels van de rode lijst in het gebied aangetroffen en 32 overige soorten broedvogels op erven, maar deze liggen grotendeels buiten de begrenzing van de Tijdelijke Natuur. De Tijdelijke Natuur in de polder Schieveen is dus zeer rijk aan (vogel)soorten en ook veel andere soorten dan de soorten waarvoor de ontheffing is aangevraagd profiteren hiervan.

Icoonsoorten

Icoonsoorten waarvoor de Tijdelijke Natuur in de polder Schieveen specifiek van betekenis kan zijn als leefgebied, zijn gezien de aard en ligging van het gebied de grutto, steenuil, blauwborst, rugstreeppad, bittervoorn, argusvlinder, weidehommel, glassnijder, dotterbloem en rietorchis. In tabel 6 is weergegeven welke van deze iconsoorten ook opgenomen zijn in de ontheffing en welke soorten in de Tijdelijke Natuur zijn waargenomen.

Soort	Opgenomen in ontheffing	Waargenomen in TN
Grutto		X
Steenuil	X	X
Blauwborst		X
Rugstreeppad	X	
Bittervoorn	X	
Argusvlinder		X
Weidehommel		
Glassnijder		X
Dotterbloem		
Rietorchis		X

Tabel 6: Icoonsoorten waarvoor de Tijdelijke Natuur in Schieveen een geschikt leefgebied zou kunnen vormen. Aangegeven is of de betreffende soort is opgenomen in de ontheffing Tijdelijke Natuur en of deze op basis van gegevens van waarneming.nl en de inventarisatie in opdracht van Natuurmonumenten (Van der Helm Milieubeheer, 2018) sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur van kracht is, is waargenomen in het gebied.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat de grutto, blauwborst, steenuil, argusvlinder, glassnijder en rietorchis iconsoorten zijn die in de Tijdelijke Natuur Schieveen voorkomen. Deze informatie is gebaseerd op waarneming.nl en de inventarisatie van broedvogels door Van der Helm Milieubeheer in opdracht van Natuurmonumenten (2018). In deze inventarisatie is primair naar broedvogels gekeken, maar het rapport bevat ook informatie over sommige andere soorten die in Schieveen voorkomen zoals een aantal planten. De gegevens van waarneming.nl geven niet per se een volledig beeld en betreffen geen inventarisatie die aan richtlijnen hiervoor voldoet. Omdat de polder Schieveen maar beperkt toegankelijk is, ligt het voor de hand dat soorten als weidehommel, bittervoorn en dotterbloem niet makkelijk door vrijwilligers waargenomen kunnen worden en daardoor dus misschien wel in het gebied voorkomen, maar niet als waarneming geregistreerd zijn.

3.4 Haven Rotterdam

Het Havenbedrijf Rotterdam heeft in 2010 een ontheffing Tijdelijke Natuur gekregen voor het eiland Papegaaienbek en het gebied rondom de Plas van Nol op het Krabbeterrein. In 2012 heeft het Havenbedrijf Rotterdam een tweede ontheffing Tijdelijke Natuur gekregen die van toepassing is op de nog uitgeefbare terreinen in het havengebied, waaronder eveneens het eiland Papegaaienbek en het Krabbeterrein (figuur 4). Voor het aanvragen van de ontheffingen Tijdelijke Natuur is in 2009 en 2012 onderzoek uitgevoerd om vast te stellen welke beschermde soorten reeds in het gebied aanwezig waren en voor welke soorten de ontheffingen werden aangevraagd. De algemene soorten waarvoor een vrijstelling geldt en de soorten die vallen onder de goedgekeurde gedragscode van het Havenbedrijf Rotterdam zijn niet meegenomen in de ontheffing.

Figuur 4: Tijdelijke Natuur Haven Rotterdam

Soorten uit ontheffing

Om na te gaan welke soorten zich sinds de ontheffingsverlening in de Tijdelijke Natuur in het Rotterdamse havengebied gevestigd hebben, is gebruik gemaakt van de Natuurwijzer van het Havenbedrijf Rotterdam (geraadpleegd in augustus 2018)²². Hierop is te zien welke beschermde soorten op welke locaties in het Havengebied zijn waargenomen.

Ontheffing eiland Papegaaienbek en Krabbeterrein (2010)	
Soorten opgenomen in ontheffing	Waargenomen beschermde soorten 2018
Rugstreeppad	Grijze zeehond
Zandhagedis	Gewone zeehond
Noordse woelmuis	Buizerd
Groenknolorchis	Ransuil
	Havik
	Groenknolorchis

Tabel 7: Lijst met soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur Havenbied Rotterdam in 2010 is verleend en de beschermde soorten die zijn aangetroffen in het Tijdelijke Natuurgebied. De soorten die zich sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur in het gebied gevestigd hebben en in de ontheffing zijn opgenomen zijn vet gemarkeerd. Van de soorten waarvoor de ontheffing is aangevraagd was de groenknolorchis reeds in het gebied aanwezig, de overige soorten kwamen in de omgeving voor. De waargenomen vogelsoorten broeden niet per definitie ook in het gebied.

Ontheffing nog uitgifbare terreinen Havengebied Rotterdam (2012)	
Soorten opgenomen in ontheffing	Waargenomen beschermde soorten 2018

²² <https://www.portofrotterdam.com/nl/onze-haven/onze-themas/een-duurzame-haven/natuurwijzer>

Gevlekte witsnuitlibel	Glad biggenkruid
Zandhagedis	Rugstreeppad
Noordse woelmuis	Havik
Waterspitsmuis	Gewone dwergvleermuis
Watervleermuis	Buizerd
Laatvlieger	Ruige dwergvleermuis
Groot zee gras	Sperwer
Ruige dwergvleermuis	Ransuil
Slechtvalk	Groenknolorchis
	Huismus
	Roek

Tabel 8: Lijst met soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur Havenbied Rotterdam in 2012 is verleend en de beschermde soorten die zijn aangetroffen in het Tijdelijke Natuurgebied. De soorten die zich sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur in het gebied gevestigd hebben en in de ontheffing zijn opgenomen zijn vet gemarkeerd. De waargenomen vogelsoorten broeden niet per definitie ook in het gebied.

Uit tabel 7 en 8 is op te maken dat van de soorten waarvoor de ontheffingen Tijdelijke Natuur zijn aangevraagd, de groenknolorchis en de ruige dwergvleermuis ook in de gebieden zijn waargenomen. De groenknolorchis was echter ook al reeds aanwezig in de Tijdelijke Natuurgebieden waarvoor de ontheffing geldt. Van de ruige dwergvleermuis is niet bekend of deze soort de Tijdelijke Natuurgebieden gebruikt als vaste verblijfsplaats of als foerageergebied. Het aantal soorten dat onder de ontheffingen valt en zich ook daadwerkelijk nieuw gevestigd heeft, is zodoende beperkt. Uit het aantal andere beschermde soorten dat niet is meegenomen in de ontheffingen, maar wel in de Tijdelijke Natuurgebieden is waargenomen, blijkt echter wel dat de Tijdelijke Natuurgebieden belangrijke natuurwaarden bevatten. Het gaat daarbij in totaal om 13 verschillende soorten.

Icoonsoorten

Icoonsoorten waarvoor de Tijdelijke Natuur in het havengebied specifiek van betekenis kan zijn, zijn gezien de aard en ligging van het gebied de kluut, nachtegaal, blauwborst, meervleermuis, noordse woelmuis, gewone zeehond, rugstreeppad, zandhagedis, heivlinder, zandhommel, rietorchis en groenknolorchis. In tabel 9 is weergegeven welke van deze iconsoorten ook opgenomen zijn in de ontheffing en welke soorten in de Tijdelijke Natuur zijn waargenomen.

Soort	Opgenomen in ontheffing	Waargenomen in TN
Kluut		X
Blauwborst		X
Meervleermuis		
Noordse woelmuis	X	
Gewone zeehond		X
Rugstreeppad	X	X
Zandhagedis	X	
Heivlinder		X
Zandhommel		
Rietorchis		X
Groenknolorchis	X	X

Tabel 9: Icoonsoorten waarvoor de Tijdelijke Natuur in de Rotterdamse Haven een geschikt leefgebied zou kunnen vormen. Aangegeven is of de betreffende soort is opgenomen in de ontheffing Tijdelijke

Natuur en of deze op basis van gegevens van waarneming.nl sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur van kracht is, is waargenomen in het gebied.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat de kluut, blauwborst, gewone zeehond, rugstreeppad, heivlinder, rietorchis en groenknolorchis iconsoorten zijn die in de Tijdelijke Natuur in de Rotterdamse Haven voorkomen. Deze informatie is gebaseerd op waarneming.nl en de natuurwijzer van het Havenbedrijf Rotterdam²³. De gegevens van waarneming.nl geven niet per se een volledig beeld en betreffen geen officieel ecologisch onderzoek. Met name soorten als de meervleermuis of de noordse woelmuis zijn niet erg eenvoudig waar te nemen zonder hier expliciet onderzoek naar te doen. Mogelijk komen deze dus toch in de Tijdelijke Natuur voor, maar zijn ze hierdoor niet waargenomen.

3.5 Westpoort Haven Amsterdam

De Haven Amsterdam heeft in 2009 een ontheffing Tijdelijke Natuur gekregen voor een terrein van 8 hectare in het Westpoort gebied (figuur 5). Dit was de eerste ontheffing Tijdelijke Natuur die werd afgegeven. Daarvoor werd het terrein gebruikt voor illegale crossactiviteiten en voor het parkeren van de auto's van sportvissers. In 2010 zijn maatregelen genomen om het terrein nog aantrekkelijker te maken voor planten en dieren. Er zijn steile oevers voor oeverzwaluwen gecreëerd en grondhopen zijn afgegraven om het terrein opener te maken en er is een aantal poelen gegraven. In 2016 zijn de beschermde soorten die zich op het terrein gevestigd hadden verwijderd omdat de definitieve bestemming als bedrijventerrein gerealiseerd ging worden. Doordat voor het verwijderen van de Tijdelijke Natuur onderzocht is welke soorten zich op het terrein gevestigd hadden, ontstaat een goed beeld van de ecologische effecten van dit Tijdelijke Natuurterrein.

Figuur 5: Tijdelijke Natuur Haven Amsterdam, steilwand voor oeverzwaluw

²³ Zie <https://www.portofrotterdam.com/nl/onze-haven/onze-themas/een-duurzame-haven/natuurwijzer>

Ontheffing Haven Amsterdam 2009	
Soorten opgenomen in ontheffing	Waargenomen soorten bij verwijdering Tijdelijke Natuur (2018) ²⁴
Groenknolorchis Noordse woelmuis Waterspitsmuis Bittervoorn Grote modderkruiper Ringslang Rugstreeppad Zandhagedis	Rugstreeppad Rietorchis Bijenorchis Kleine watersalamander Rosse woelmuis en andere kleine zoogdieren Blauwvleugelsprinkhaan Vlinders (o.a. landkaartje, hooibeestje, bruin blauwtje, icarusblauwtje, klein geaderd witje, koolwitje) Diverse soorten libellen Fitis Nachtegaal Waterhoen Zanglijster Grauwe gans Fuut Meerkoet Merel Zwartkop Boompieper Veldleeuwerik Blauwborst Kneu Oeverwaluw Ijsvogel Grasmus Groenling Zwarte kraai Buizerd Ransuil Winterkoning Kleine karekiet

Tabel 7: Lijst met soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur Haven Amsterdam in 2009 is verleend en de beschermde soorten die zijn aangetroffen voordat de Tijdelijke Natuur verwijderd werd. De soorten die zich sinds de ontheffing Tijdelijke Natuur op het terrein gevestigd hebben en in de ontheffing waren opgenomen, zijn vet gemarkeerd. De waargenomen vogelsoorten waren in 2016 broedvogels in het gebied.

Uit tabel 7 blijkt dat er, in de periode dat de Tijdelijke Natuur in het Westpoort gebied in de Haven Amsterdam zich heeft kunnen ontwikkelen, veel soorten zich hier gevestigd hebben. Van de beschermde soorten waarvoor de ontheffing van toepassing was, gaat het alleen om de rugstreeppad. Maar ook veel andere soorten die niet onder de ontheffing vielen hebben kunnen profiteren van de Tijdelijke Natuur.

²⁴ Tijdelijk Natuur Westpoort, Ontwikkeling 2009-2016, Bureau Waardenburg, 2016.

3.6 Eeserwold

De locatie Eeserwold bij Steenwijk is sinds 2010 aangewezen als Tijdelijke Natuur (figuur 6). Het is een braakliggend terrein van circa 100 hectare waar uiteindelijk woningen en bedrijven moeten worden gerealiseerd. In het gebied ligt een zandwinplas die niet tot de Tijdelijke Natuur behoort. In 2011 zijn in dit gebied de broedvogels gemonitord. In 2013 vond een tweede monitoringsronde plaats waarbij behalve broedvogels ook dagvlinders, libellen, sprinkhanen, zoogdieren, amfibieën en planten onderzocht zijn.

Figuur 6: Tijdelijke Natuur Eeserwold

Broedvogels tijdelijk natuur Eeserwold		
Soort	2011	2013
Dodaars	0	1
Fuut	2	4
Grauwe gans	0	4
Bergeend	0	1
Krakeend	0	1
Wilde eend	12	31
Slobeend	3	3
Kuifeend	1	6
Kwartel	0	1
Waterral	0	1
Meerkoet	6	10
Scholekster	5	3
Kleine plevier	2	2
Kievit	18	11
Watersnip	2	2

Grutto	0	1
Wulp	1	2
Tureluur	5	3
Holenduif	1	3
Houtduif	2	6
Koekoek	0	1
Veldleeuwerik	1	1
Graspieper	2	11
Gele kwikstaart	19	14
Witte kwikstaart	3	8
Winterkoning	0	1
Blauwborst	9	11
Roodborsttapuit	0	5
Merel	4	14
Zanglijster	1	1
Sprinkhaanzanger	1	7
Rietzanger	2	6
Bosrietzanger	11	32
Kleine karekiet	6	27
Grasmus	11	30
Tuinfluit	1	5
Zwartkop	4	9
Tjiftjaf	5	10
Fitis	1	3
Koolmees	4	4
Zwarte kraai	0	3
Spreeuw	0	1
Vink	0	11
Groenling	1	3
Putter	3	4
Kneu	3	9
Geelgors	6	6
Rietgors	20	44
Torenavalk	1	0
Heggenmus	1	0

Tabel 8: Lijst met waargenomen aantallen broedvogels (broedparen) in Tijdelijke Natuur Eeserwold tijdens de inventarisatierondes in 2011 en 2013. De soorten die op de rode lijst staan zijn vet gemarkeerd.

Overige fauna Tijdelijke Natuur Eeserwold 2013			
Soortgroep	Soort	Soortgroep	Soort
Dagvlinders	Icarusblauwtje	Sprinkhanen	Snortikker
	Oranje luzernevlinder		Kustsprinkhaan
	Klein koolwitje		Ratelaar
	Atalanta		Bruine sprinkhaan
	Distelvlinder		Wekkertje
	Dagpauwoog		Grote groene sabelsprinkhaan
	Kleine vos		Gewoon spitskopje

	Klein geaderd witje	Amfibieën	Knopsprietje
	Gamma uil		Poelkikker
	Hooibeestje		Bruine kikker
	Zwartsprietdikkopje		Meerkikker
	Kleine vuurvliinder		Bastaardkikker
	Groot dikkopje		Ree
Libellen	Watersnuffel	Zoogdieren	Otter
	Gewone pantserjuffer		Woelmuis
	Lantaarntje		Konijn
	Gewone oeverlibel		Haas
	Noordse winterjuffer		Vos
	Azuurwaterjuffer		Meervleermuis
	Platbuik		Bruine rat
	Blauwe breedscheenjuffer		Mol
Sprinkhanen	Krasser		Egel
			Steenmarter

Tabel 9: Lijst met waargenomen diersoorten anders dan vogels in de Tijdelijke Natuur Eeserwold tijdens de inventarisatie in 2013.

Flora Tijdelijke Natuur Eeserwold 2013		
<i>Achillea millefolium</i>	<i>Carex paniculata</i>	<i>Festuca arundinacea</i>
<i>Achillea ptarmica</i>	<i>Carex pseudocyperus</i>	<i>Festuca pratensis</i>
<i>Agrostis capillaries</i>	<i>Carex riparia</i>	<i>Festuca rubra</i>
<i>Agrostis stolonifera</i>	<i>Carex rostrata</i>	<i>Filipendula ulmaria</i>
<i>Aira caryophylla</i>	<i>Centaurea jacea</i>	<i>Galeopsis bifida</i>
<i>Alisma plantago---aquatica</i>	<i>Cerastium fontanum subsp. vulgare</i>	<i>Galeopsis bifida + G. tetrahit</i>
<i>Alnus glutinosa</i>	<i>Cerastium glomeratum</i>	<i>Galeopsis tetrahit</i>
<i>Alopecurus geniculatus</i>	<i>Cerastium semidecandrum</i>	<i>Galium aparine</i>
<i>Alopecurus pratensis</i>	<i>Ceratophyllum demersum</i>	<i>Galium palustre</i>
<i>Angelica sylvestris</i>	<i>Chenopodium album</i>	<i>Galium uliginosum</i>
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	<i>Cirsium arvense</i>	<i>Glechoma hederacea</i>
<i>Anthriscus sylvestris</i>	<i>Cirsium palustre</i>	<i>Glyceria fluitans</i>
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	<i>Cirsium vulgare</i>	<i>Glyceria maxima</i>
<i>Artemisia vulgaris</i>	<i>Convolvulus sepium</i>	<i>Gnaphalium uliginosum</i>
<i>Bellis perennis</i>	<i>Conyza canadensis</i>	<i>Hieracium aurantiacum</i>
<i>Berula erecta</i>	<i>Cornus sanguine</i>	<i>Hieracium pilosella</i>
<i>Betula pendula</i>	<i>Corylus avellana</i>	<i>Holcus lanatus</i>
<i>Bidens cernua</i>	<i>Crepis biennis</i>	<i>Holcus mollis</i>
<i>Bidens frondosa</i>	<i>Crepis capillaries</i>	<i>Hottonia palustris</i>
<i>Bidens tripartite</i>	<i>Dactylis glomerata</i>	<i>Hydrocharis morsus---ranae</i>
<i>Brassica napus</i>	<i>Deschampsia cespitosa</i>	<i>Hypericum tetrapterum</i>
<i>Brassica rapa</i>	<i>Eleocharis palustris</i>	<i>Hypochaeris radicata</i>
<i>Bromus hordeaceus</i>	<i>Elodea nuttallii</i>	<i>Iris pseudacorus</i>
<i>Calamagrostis canescens</i>	<i>Elytrigia repens</i>	<i>Jacobaea vulgaris subsp. vulgaris</i>
<i>Callitriche</i>	<i>Epilobium hirsutum</i>	<i>Juncus acutiflorus</i>
<i>Caltha palustris subsp. palustris</i>	<i>Epilobium parviflorum</i>	<i>Juncus articulatus</i>

Flora Tijdelijke Natuur Eeserwold 2013		
<i>Capsella bursa---pastoris</i>	<i>Epilobium tetragonum</i>	<i>Juncus conglomeratus</i>
<i>Cardamine hirsute</i>	<i>Equisetum arvense</i>	<i>Juncus effuses</i>
<i>Cardamine pratensis</i>	<i>Equisetum palustre</i>	<i>Lamium album</i>
<i>Carduus crispus</i>	<i>Erigeron annuus</i>	<i>Lapsana communis</i>
<i>Carex acuta</i>	<i>Eriophorum angustifolium</i>	<i>Lemna minor</i>
<i>Carex hirta</i>	<i>Eupatorium cannabinum</i>	<i>Leontodon autumnalis</i>
<i>Carex ovalis</i>	<i>Fallopia convolvulus</i>	<i>Leontodon saxatilis</i>
<i>Leucanthemum vulgare</i>	<i>Polygonum aviculare</i>	<i>Sonchus arvensis</i>
<i>Linaria vulgaris</i>	<i>Populus x canadensis</i>	<i>Sonchus asper</i>
<i>Lolium multiflorum</i>	<i>Potamogeton natans</i>	<i>Sonchus oleraceus</i>
<i>Lolium perenne</i>	<i>Potamogeton pusillus + P. berchtoldii</i>	<i>Sorbus aucuparia</i>
<i>Lotus corniculatus</i> var. <i>corniculatus</i>	<i>Potentilla anserina</i>	<i>Sparganium emersum</i>
<i>Lotus pedunculatus</i>	<i>Prunus spinosa</i>	<i>Sparganium erectum</i>
<i>Luzula multiflora</i>	<i>Quercus rubra</i>	<i>Spergula arvensis</i>
<i>Lycopus europaeus</i>	<i>Ranunculus acris</i>	<i>Stachys palustris</i>
<i>Lysimachia thysiflora</i>	<i>Ranunculus bulbosus</i>	<i>Stellaria media</i>
<i>Lysimachia vulgaris</i>	<i>Ranunculus flammula</i>	<i>Symphytum officinale</i>
<i>Lythrum salicaria</i>	<i>Ranunculus repens</i>	<i>Tanacetum vulgare</i>
<i>Matricaria chamomilla</i>	<i>Ranunculus sceleratus</i>	<i>Taraxacum officinale</i>
<i>Matricaria discoidea</i>	<i>Rorippa amphibian</i>	<i>Trifolium arvense</i>
<i>Medicago lupulina</i>	<i>Rorippa austriaca</i>	<i>Trifolium dubium</i>
<i>Medicago sativa</i>	<i>Rorippa palustris</i>	<i>Trifolium hybridum</i>
<i>Mentha aquatic</i>	<i>Rorippa sylvestris</i>	<i>Trifolium pratense</i>
<i>Mentha arvensis</i>	<i>Rumex acetosa</i>	<i>Trifolium repens</i>
<i>Myosotis arvensis</i>	<i>Rumex acetosella</i>	<i>Tripleurospermum maritimum</i>
<i>Myosotis laxa</i> subsp. <i>cespitosa</i>	<i>Rumex crispus</i>	<i>Tussilago farfara</i>
<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>scorpioides</i>	<i>Rumex hydrolapathum</i>	<i>Typha angustifolia</i>
<i>Nasturtium microphyllum</i>	<i>Rumex obtusifolius</i>	<i>Typha latifolia</i>
<i>Nuphar lutea</i>	<i>Rumex x pratensis</i>	<i>Urtica dioica</i>
<i>Persicaria amphibia</i>	<i>Sagina procumbens</i>	<i>Valeriana officinalis</i>
<i>Persicaria hydropiper</i>	<i>Salix alba</i>	<i>Veronica arvensis</i>
<i>Persicaria lapathifolia</i>	<i>Salix caprea</i>	<i>Veronica serpyllifolia</i>
<i>Persicaria maculosa</i>	<i>Salix cinerea</i>	<i>Viburnum opulus</i>
<i>Phalaris arundinacea</i>	<i>Salix triandra</i>	<i>Vicia cracca</i>
<i>Phleum pratense</i> subsp. <i>pratense</i>	<i>Salix viminalis</i>	<i>Vulpia myuros</i>
<i>Phragmites australis</i>	<i>Sambucus nigra</i>	
<i>Picea abies</i>	<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>	
<i>Plantago coronopus</i>	<i>Senecio vulgaris</i>	
<i>Plantago lanceolata</i>	<i>Silene dioica</i>	
<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	<i>Silene flos---cuculi</i>	
<i>Poa annua</i>	<i>Silene latifolia</i> subsp. <i>alba</i>	
<i>Poa palustris</i>	<i>Sinapis arvensis</i>	

Flora Tijdelijke Natuur Eeserwold 2013		
<i>Poa pratensis</i>	<i>Solanum dulcamara</i>	
<i>Poa trivialis</i>	<i>Solidago gigantea</i>	

Tabel 10: Lijst met waargenomen plantensoorten in de Tijdelijke Natuur Eeserwold tijdens de inventarisatie in 2013.

Uit de tabellen 8, 9 en 10 blijkt dat de Tijdelijke Natuur in Eeserwold zeer soortenrijk is. Naast de grote verscheidenheid aan soorten valt ook op dat hier bijzondere soorten voorkomen zoals broedvogels van de Rode Lijst, otter, noordse winterjuffer en veenpluis (*Eriophorum angustifolium*). Het is niet bekend welke soorten al voorafgaand aan het verlenen van de ontheffing Tijdelijke Natuur in Eeserwold aanwezig waren en voor welke soorten de ontheffing van toepassing was. Daardoor is het niet mogelijk om uitspraken te doen in welke mate de ontheffing Tijdelijke Natuur ook echt effectief of noodzakelijk was om problemen bij aanvang van bouwwerkzaamheden vanwege beschermde soorten tegen te gaan. Wel is duidelijk dat de winst groot is t.o.v. natuurwerend beheer of het gebied agrarisch in pacht geven.

Een vergelijking tussen de in 2011 en 2013 geïnventariseerde broedvogels maakt bovendien duidelijk dat zowel het aantal soorten als de omvang van de populaties aanzienlijk zijn toegenomen in het Tijdelijke Natuurgebied. De Tijdelijke Natuur in Eeserwold maakt duidelijk dat Tijdelijke Natuurgebieden zeer soortenrijk kunnen zijn en van grote waarde voor biodiversiteit.

3.7 Resultaat van ecologische effecten

De gegevens over de biodiversiteitsontwikkeling in Pijnacker, Schieveen, Haven Rotterdam, Westpoort en Eeserwold laten zien voor welke specifieke en bijzondere soorten deze terreinen een nieuw leefgebied hebben gevormd. Maar daarnaast maakt deze analyse naar biodiversiteitseffecten ook inzichtelijk dat, naast de bijzondere soorten die zich hier gevestigd hebben, ook populaties van algemene soorten versterkt zijn. Om de basiskwaliteit van natuur op orde te houden en verder te versterken is het van belang dat algemene soorten algemeen blijven. Tijdelijke Natuur kan hier een bijdrage aan kan leveren. Tijdelijke Natuur zorgt er bovendien voor dat het ecologisch potentieel van een braakliggend terrein ten volle benut kan worden zonder de angst voor de vestiging van beschermde soorten en eventuele vertraging en procedures die zij kunnen veroorzaken. Door het risico op vertraging van bouwactiviteiten en procedures door de vestiging van beschermde soorten weg te nemen kan Tijdelijke Natuur positief uitpakken voor deze beschermde soorten én algemene soorten. Daarmee wordt de inzet op natuur weer leuk voor bedrijven in plaats van dat dit alleen als een risico en dus iets negatiefs gezien wordt. Door natuur als iets positiefs en leuk te gaan zien worden bedrijven enthousiast gemaakt om ook in een permanente situatie ruimte te bieden aan natuur op hun terreinen. Er zijn al diverse voorbeelden van terreinen waarbij Tijdelijke Natuur ook geleid heeft tot meer permanente natuur zoals stepping stones in de Rotterdamse Haven en Philips health care en aanpassingen in het ontwerp van Eeserwold. Naast de directe ecologische effecten in de Tijdelijke Natuurterreinen heeft Tijdelijke Natuur dus ook een indirect effect wat betreft het draagvlak voor natuur dat kan leiden tot meer permanente natuur.

4. Conclusies en discussie

Met het concept van Tijdelijke Natuur wordt vooraf toestemming gegeven om beschermde soorten van braakliggende terreinen te verwijderen onder de voorwaarde dat de natuur hier minimaal een jaar haar gang mag gaan. Daarmee wordt de prikkel weggenomen om op braakliggende terreinen natuurwerende maatregelen te nemen of natuurwerend beheer uit te voeren vanwege de angst voor de vestiging van beschermde soorten die bouwwerkzaamheden stil kunnen leggen of vertragen. Voorafgaand aan de invoering van het concept Tijdelijke Natuur is onderzocht of de natuur wel profiteert van tijdelijke gebieden waar zij zich kan ontwikkelen en hieruit is gebleken dat dit het geval is. Met name pioniersoorten, soorten die zich makkelijk kunnen verspreiden en goed gedijen in schrale omstandigheden, kunnen hiervan profiteren. Diverse van de Zuid-Hollandse icoonsoorten zijn pioniersoorten en kunnen dus in het bijzonder gebaat zijn bij Tijdelijke Natuur.

Om na te gaan welke effecten Tijdelijke Natuur voor biodiversiteit heeft, is door middel van literatuuronderzoek een analyse gemaakt van de ecologische ontwikkeling van vijf verschillende Tijdelijke Natuurterreinen waarvan er drie in Zuid-Holland liggen. De Zuid-Hollandse terreinen zijn de Tijdelijke Natuur terreinen in de gemeente Pijnacker-Nootdorp, het Rotterdamse Havengebied en de polder Schieveen. De terreinen buiten Zuid-Holland zijn Westpoort in de Haven van Amsterdam en Eeserwold. Om inzicht te krijgen in de ecologische effecten zou idealiter een terrein met de Tijdelijke Natuur status vergeleken moeten worden met een controlegebied zonder Tijdelijke Natuurstatus (beiden eventueel delen van hetzelfde terrein). Dit was echter nergens aan de orde, dus daarom is gebruik gemaakt van beschikbare inventarisatiegegevens van verschillende tijdstippen op hetzelfde terrein. Niet voor alle terreinen zijn na het afgeven van de ontheffing Tijdelijke Natuur op een later moment opnieuw officiële inventarisaties van flora en fauna uitgevoerd. In dat geval is gebruik gemaakt van gegevens van waarneming.nl. Hoewel deze gegevens geen compleet beeld geven van de in een gebied aanwezige soorten, geven ze wel goed weer welke soorten in ieder geval in het gebied zijn aangetroffen.

Niet voor alle in beschouwing genomen terreinen zijn op basis van de beschikbare gegevens conclusies over de algehele ontwikkeling van de biodiversiteit te trekken omdat (nul)inventarisaties doorgaans alleen kijken naar beschermde soorten en dus niet naar alle soorten. Voor Westpoort en Eeserwold zijn wel inventarisaties uitgevoerd waarbij naar een groter aantal soorten is gekeken dan alleen de strikt beschermde soorten en daaruit blijkt dat deze terreinen een hoge mate van soortenrijkdom kennen en daarmee een grote waarde hebben voor biodiversiteit. Ook voor de Zuid-Hollandse terreinen blijkt dat voor ieder terrein soorten waarvoor de ontheffing Tijdelijke Natuur is afgegeven zich ook in de terreinen gevestigd of uitgebreid hebben, naast andere soorten die zich op de terreinen gevestigd hebben.

Voor de onderzochte Zuid-Hollandse natuurterreinen is nagegaan in hoeverre deze geschikt leefgebied voor de Zuid-Hollandse icoonsoorten kunnen vormen en in hoeverre deze soorten zich in de Tijdelijke Natuur gevestigd hebben. Hieruit blijkt dat 11 van de 40 icoonsoorten in een of meer van de drie onderzochte Zuid-Hollandse Tijdelijke Natuurgebieden zijn waargenomen. De blauwborst heeft zich zelfs in al deze drie gebieden gevestigd. Hieruit blijkt dat Tijdelijke Natuur van belang kan zijn voor de icoonsoorten.

Behalve dat de Tijdelijke Natuurgebieden leefgebied kunnen vormen voor beschermde soorten en icoonsoorten, vestigen zich hier ook algemene soorten. Voor het op orde houden en brengen van de basiskwaliteit van natuur is het belangrijk dat algemene soorten ook algemeen blijven. Dit is echter

niet vanzelfsprekend. De waarde die Tijdelijke Natuur op dit vlak vertegenwoordigd mag daarom niet onbenoemd worden. Naast de directe ecologische effecten kan Tijdelijke Natuur bovendien een belangrijke rol spelen wat betreft het versterken van draagvlak voor natuur. Uit contacten met terreineigenaren blijkt dat zij natuur op hun terreinen in eerste instantie als iets negatiefs beschouwen vanwege het risico op vertraging en procedures dat nieuwvestiging van beschermde soorten met zich mee kan brengen. Tijdelijke Natuur neemt dit risico weg waardoor de positieve kanten van natuurontwikkeling op een terrein overblijven en terreineigenaren dus een andere houding ten opzichte van natuur kunnen krijgen en daardoor meer geneigd zijn om ook in de definitieve inrichting van een terrein ruimte aan natuur te bieden.

4.1 Beschikbaarheid gegevens

Om na te gaan wat de ecologische effecten van Tijdelijke Natuur zijn, werden in eerste instantie alle afgegeven ontheffingen voor Tijdelijke Natuurterreinen in Zuid-Holland opgevraagd, inclusief de onderliggende documenten. Vanwege de decentralisatie van de ontheffingsbevoegdheid van het Rijk naar de provincie met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming op 1 januari 2017 was niet gelijk duidelijk of deze documenten bij het Rijk of de Provincie Zuid-Holland verkregen moesten worden. Uiteindelijk bleken bij beide overheden niet alle documenten beschikbaar te zijn: van de afgegeven ontheffing voor Kwadrant Zoetermeer, Heineken in Zoeterwoude en Parallelstructuur A12 waren alleen de ontheffingen zelf beschikbaar. Achterliggende documenten van de aanvraag, activiteitenplan, inventarisaties van reeds aanwezige flora en fauna en kaarten met de geografische ligging en begrenzing van deze terreinen ontbraken. Daardoor was het niet mogelijk om voor deze terrein na te gaan wat de nulsituatie was wat betreft aanwezige (beschermde) soorten op deze terreinen en hoe zich dit gedurende de tijd ontwikkeld heeft.

4.2 Noodzaak van ontheffing en gedragscode Tijdelijke Natuur

Voor het extensiveren van het beheer van braakliggende terreinen en hier de natuur haar gang laten gaan is niet per se een ontheffing Tijdelijke Natuur of melding voor de gedragscode nodig. Zonder ontheffing of gebruik van de gedragscode bestaat echter het risico dat beschermde soorten zich op het terrein vestigen die alleen met een ontheffing verwijderd mogen worden waardoor bouwwerkzaamheden vertraging op kunnen lopen en mogelijk kosten gemaakt moeten worden voor compensatie. De kans op de vestiging van beschermde soorten verschilt echter per terrein. Bovendien is er voor algemene beschermde soorten een vrijstelling waardoor een ontheffing voor die soorten niet nodig is.

Ook bij de analyse in dit rapport valt op dat de nieuwvestiging van soorten in de bestudeerde Tijdelijke Natuurterreinen beperkt is. Oftewel: in veel gevallen had men op de betreffende terreinen ook de natuur haar gang kunnen laten gaan zonder een ontheffing Tijdelijke Natuur aan te vragen. Wanneer het gaat om de ecologische effecten van Tijdelijke Natuur is de vraag of hierbij gekeken moet worden naar natuurontwikkeling op braakliggende terreinen of uitsluitend naar de nieuwvestiging van beschermde soorten. Beide kunnen echter niet geheel los van elkaar worden gezien. Wanneer men kiest voor een intensief beheer van braakliggende terreinen om daarmee te voorkomen dat beschermde soorten zich vestigen dan betekent dit ook dat het terrein onaantrekkelijk wordt voor niet-beschermde soorten. En andersom zorgt een extensief beheer waarbij beschermde soorten welkom zijn op een braakliggend terrein er ook voor dat niet beschermde soorten hiervan kunnen profiteren. Vanuit juridisch perspectief gezien zijn dus alleen beschermde soorten in relatie tot Tijdelijke Natuur relevant, maar vanuit ecologisch perspectief gaat het om alle soorten.

Ook is het de vraag of er zonder ontheffing Tijdelijke Natuur of het gebruiken van de gedragscode altijd gekozen wordt voor een natuurwerend beheer. Zoals aangegeven is niet op ieder braakliggend terrein de kans op vestiging van beschermde soorten even groot. Wanneer die kans klein is, kan dus ook zonder ontheffing Tijdelijke Natuur of de gedragscode gekozen worden voor een natuurvriendelijk beheer. Ook gaf een terreineigenaar aan niet bang te zijn voor de vestiging van beschermde soorten 'omdat er toch niet gehandhaafd wordt wanneer deze verwijderd worden bij aanvang van bouwwerkzaamheden'. In dat geval zou er dus geen verschil zijn tussen het beheer met of zonder ontheffing (of gedragscode) Tijdelijke Natuur, maar dat is hoe dan ook een ongewenste situatie omdat dit betekent dat er ook voor beschermde soorten die reeds op een terrein aanwezig waren gaan mitigerende of compenserende maatregelen worden genomen en er in zijn algemeenheid in strijd met de Wet natuurbescherming gehandeld wordt. Dit voorbeeld laat echter wel zien dat, om de voordelen van Tijdelijke Natuur goed te kunnen begrijpen, het voor een terreineigenaar allereerst van belang is dat hij of zij bekend is met de Wet natuurbescherming en zich hier ook aan houdt. Betere voorlichting en handhaving kunnen helpen om deze bewustwording te vergroten. Dan kan ook een betere afweging gemaakt worden of een ontheffing Tijdelijk Natuur of melding met betrekking tot de gedragscode nodig is, of dat het risico op de vestiging van beschermde soorten zo klein is dat een terreineigenaar ook zonder deze juridische waarborg met een gerust hart de natuur haar gang laten gaan op een braakliggend terrein.

Het grote voordeel van een ontheffing Tijdelijke Natuur of een melding in het kader van de gedragscode is dat er een bewuste keuze wordt gemaakt voor natuur. Er zijn voorwaarden van toepassing zijn waardoor het terrein niet toch opeens voor andere doeleinden gebruikt kan worden. Bovendien kan het beheer geoptimaliseerd worden voor natuur. Ook geeft dit het terrein een tijdelijke functie: het is een tijdelijk natuurgebied en dus niet zo maar een braakliggend terrein zonder functie. De status van Tijdelijke Natuur geeft een terrein dus ook een maatschappelijke status. Bij het aanvragen van een ontheffing Tijdelijke Natuur komen nog de nodige administratieve lasten kijken. Deze lasten wegen wellicht niet op tegen de voordelen van een ontheffing wanneer de kans op vestiging van beschermde soorten klein is. Maar de administratieve lasten bij het doen van een melding voor de gedragscode zijn vele malen kleiner en de doorlooptijd veel korter dan bij het aanvragen van een ontheffing. Zeker wanneer toch al een inventarisatie van (beschermde) soorten is uitgevoerd bij de vaststelling van het bestemmingsplan waarin de definitieve (bebouwde) functie is vastgelegd, is er weinig extra moeite nodig om een terrein aan te melden voor de gedragscode en zijn hiermee dus de risico's die gepaard gaan met de vestiging van beschermde soorten volledig weggenomen en is de natuurfunctie van het terrein ook formeel verankerd. In veel gevallen is Tijdelijke Natuur dus een aantrekkelijke optie voor een braakliggend terrein, zelfs als de kans op vestiging van beschermde soorten beperkt is.

4.3 Aanbevelingen

Zorg voor betere documentatie van alle documenten om de effecten beter te kunnen onderzoeken.

Op basis van de uitgevoerde analyse blijkt dat Tijdelijke Natuurterreinen rijk aan soorten kunnen zijn en hier door het op natuur gerichte, extensieve beheer zich ook nieuwe soorten vestigen. De beschikbare gegevens over aanwezige flora en fauna en de ontwikkeling hiervan zijn echter beperkt. In sommige gevallen was zelfs de informatie over de soorten die waren aangetroffen bij de nulinventarisatie (ontheffingsaanvraag) en de informatie over de exacte ligging en begrenzing van

het terrein niet beschikbaar. Het is dus belangrijk dat ten minste de informatie die vereist is voor het aanvragen van een ontheffing Tijdelijke Natuur beter gedocumenteerd wordt zodat deze later nog te raadplegen is en ook bij het verwijderen van Tijdelijke Natuur de eindsituatie vergeleken kan worden met de beginsituatie. Daarmee ontstaat in ieder geval inzicht in de ontwikkeling van beschermde soorten op een terrein. Bij de gedragscode is dit al het geval: alle documenten zijn publiekelijk in te zien via de website www.tijdelijkenatuur.nl.

Neem bij inventarisaties ook niet streng beschermde soorten mee.

Het heeft de voorkeur dat er bij inventarisaties niet allen wordt gekeken naar het voorkomen van strikt beschermde soorten, maar ook naar andere soorten of soortgroepen die een goede indicator zijn van de kwaliteit van de natuur zoals dagvlinders, libellen en vaatplanten. Ook zou het goed zijn om te kijken naar de aantallen, zeker nu er steeds meer aandacht komt voor het zeldzaam worden voor algemene soorten en het sterk teruglopen van de aantallen insecten. De provincie zou een faciliterende rol kunnen spelen bij het realiseren van inventarisaties van flora en fauna die een goed beeld geven van de natuurkwaliteit door bijvoorbeeld verbindingen te (laten) leggen met vrijwilligersgroepen en/of studenten die hier een rol in kunnen spelen.

Kies voor Tijdelijke Natuur om meer natuurwinst te behalen.

Hoewel in Tijdelijke Natuurgebieden niet altijd de soorten verschenen zijn die ook vanwege hun beschermde status voor belemmeringen van bouwwerkzaamheden hadden kunnen zorgen wanneer het gebied geen Tijdelijke Natuurstatus had, profiteren ook veel andere soorten van het beheer van het gebied als Tijdelijke Natuur. In gebieden waar monitoring heeft plaatsgevonden die verder ging dan alleen de strikt beschermde soorten bleek dat hier sprake was van een grote soortenrijkdom. Wanneer de kans op de vestiging van strikt beschermde soorten gering is, is het voordeel van een status als Tijdelijke Natuur alsnog dat er een bewuste keuze is gemaakt voor een natuurfunctie en het gebied niet langer 'functieloos' of ongebruikt is. Dit kan positief uitpakken voor het imago van de terreineigenaar. Met de inwerkingtreding van de gedragscode zijn de nadelen van het aanvragen van een Tijdelijke Natuurstatus in de vorm van administratieve lasten sterk teruggedrongen en de drempel om voor Tijdelijke Natuur te kiezen verder verlaagd.

Kies voor Tijdelijke Natuur als invulling van actieve soortenbescherming (uitvoering van Wet natuurbescherming artikel 1.12).

Tijdelijke Natuur kan voor een groot aantal van de Zuid-Hollandse iconsoorten geschikt leefgebied vormen en diverse iconsoorten hebben zich ook al in Tijdelijke Natuurgebieden gevestigd. Tijdelijke Natuur kan daarmee, naast andere maatregelen, ingezet worden als invulling van de plicht vanuit de Wet natuurbescherming om aan actieve soortenbescherming te doen (artikel 1.12).

Tijdelijke Natuur is een goed instrument om mensen en natuur te verbinden.

Tijdelijke Natuur kan door de iconsoorten die hierin geschikt leefgebied kunnen vinden een bijdrage leveren aan het verbinden van mensen met natuur doordat het vaak om terreinen gaat die gelegen zijn nabij woon- of werkgebieden. De iconsoorten zijn immers ook deels bedoeld om inwoners van Zuid-Holland meer bewust te maken van kenmerkende flora en fauna in de provincie.